

БАСТЫ ТАҚЫРЫП

ОРТАЛЫҚ АЗИЯ: ЕУРАЗИЯНЫҢ ЖАҢА ЖҮРЕГІ МЕН ӘЛДЕ КЕЗЕКТІ ГЕОСАЯСИ ОЙЫН АЛАҢЫ МА?

БІР КЕЗДЕРІ ЕУРАЗИЯНЫҢ АЛЫС ШЕТКЕРІ АЙМАҒЫ САНАЛҒАН ОРТАЛЫҚ АЗИЯ БҮГІНДЕ КОНТИНЕНТТІҢ «ЫРҒАҚТЫ СОҒЫП ТҰРҒАН ЖҮРЕГІНЕ» АЙНАЛУДА. ЖАҢАНДЫҚ ДЕРЖАВАЛАРДЫҢ НАЗАРЫ БҰРЫН СОҢДЫ БОЛМАҒАНДАЙ ОСЫ АЙМАҚҚА АУЫП ОТЫР. ЖАҚЫНДА ӨТКЕН «С5+1» (ОРТАЛЫҚ АЗИЯНЫҢ БЕС ЕЛІ МЕН АҚШ) САММИТІ ВАШИНГТОННЫҢ АЙМАҚТАҒЫ СТРАТЕГИЯСЫН ТҮБЕГЕЙЛІ ӨЗГЕРТКЕНІН КӨРСЕТТІ. БҰЛ ЖАҢА ОЙЫНДА АҚШ-ТЫҢ КӨЗДЕЙТІНІ НЕ ЖӘНЕ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ ЕЛДЕРІ БҰДАН НЕ ҰТАДЫ? БҰЛ ТУРАЛЫ TODAYINFO ПОРТАЛЫ NATIONALINTEREST.ORG БАСЫЛЫМЫНЫҢ ШОЛУЫН ҚАЗАҚША ҰСЫНАДЫ.

АҚШ-тың «Жаңа Прагматизмі»

Ұсынылған деректерге сәйкес, АҚШ-тың Орталық Азиядағы белсенділігінің артында екі негізгі мақсат жатыр:

1. Экономикалық мүдде: Вашингтон үшін бұл аймақ – қазба байлықтардың, әсіресе Қытай әлемдік нарығында басымдыққа ие болған сирек жер металдарының және басқа да маңызды минералдардың көзі. Сонымен қатар, Ресейді айналып өтетін жаңа сауда жолдары мен жаңа нарықтарға шығу – АҚШ-тың басты назарында.

2. Геосаяси ықпал: АҚШ аймақтағы Ресей мен Қытайдың ықпалын азайтуға тырысады. Бұл мақсатқа жету үшін Вашингтон Орталық Азия елдерінің өзара ынтымақтастығын арттырып, олардың «біртұтас блок» ретінде әрекет еткенін қалайды.

TNI басылымына сүйенсек, АҚШ саясатында маңызды өзгеріс болды: Вашингтон енді Орталық Азияға демократия мен адам құқықтары туралы «дәріс оқуды» қойды. Бұл үрдіс Трамп әкімшілігінен басталып, қазіргі таңда толықтай прагматикалық сипатқа ие болды. Бұрын, 11 қыркүйектен кейін АҚШ Ауғанстандағы соғыс үшін авиабазаларға қол жеткізу үшін аймақтағы адам құқықтарының

бұзылуына көз жұмған болса, қазір бұл «сен маған, мен саған» принципі ашық мойындалып отыр.

«Ибраһим Келісімдерінің» Азиядағы аналогы

Сарапшы Дженнифер Брик Муртазашвили бұл жаңа қарым-қатынасты Таяу Шығыстағы «Ибраһим келісімдерімен» (Abraham Accords) салыстырады. Ол келісімдер идеологияға емес, ортақ мүдделерге (мысалы, Иранды тежеу) негізделген прагматикалық серіктестіктер желісін құрды.

Дәл осындай логика енді Орталық Азияда да жұмыс істеп тұр: аймақ мемлекеттері өздерінің басты серіктестері – Ресей, Қытай және Иранды теңгеру үшін жаңа әріптестер іздеуде. Орталық Азияның авторитарлық болса да, қоғамдық пікірге (жұмыс орындары мен өмір сүру деңгейін арттыру талаптарына) жиірек назар аудару бастаған көшбасшылары үшін АҚШ-тың бұл прагматикалық ұстанымы тиімді болып отыр.

«Ояту Қоңырауы» және Орта Дәліздің маңызы

Аймақтық ынтымақтастықтың күрт артуына Ресейдің

Украинадағы әскери операциясы түрткі болды. Бұл оқиға, әсіресе Владимир Путиннің Қазақстанды «жасанды мемлекет» деп атауы, Орталық Азия мемлекеттері үшін «ояту қоңырауы» іспетті болды. Бұрын кеңестік кезеңнен қалған шекара дауларына уақыт жоғалтып келген елдер, енді өзара ынтымақтастықтың маңызын түсініп, оны тездетіп дамыта бастады.

Осы жаңа экономикалық стратегияның негізгі өзегі – «Орта дәліз». Бұл Орталық Азия арқылы Каспий теңізін кесіп өтіп, Еуропаға шығатын сауда жолы. Ол Ресей аумағын айналып

өтеді. Бұл дәліз:

Транзиттік уақыт пен шығындарды қысқартады.

Орталық Азия елдеріне жаңа геосаяси ықпал ету тетіктерін береді.

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) мұны «жаңа коммуникациялық ландшафттың» өмірлік маңызды бөлігі деп атады.

Деректерге сүйенсек, Орталық Азия бұрынғыдай жаһандық саясаттың «сыртқы бақылаушысы» емес, керісінше, «жаңа континенттік тәртіптің қозғаушы күшіне» айналып келеді. АҚШ бұл

өзгерісті өз мүддесіне пайдалану үшін бұрынғы идеологиялық талаптарынан бас тартып, прагматикалық мәмілелерге көшуде. Дегенмен, мақалада негізгі бір сұрақ ашық қалдырылған: «АҚШ-тың бұған күші жете ме?» Яғни, Вашингтонның инфрақұрылымдық жобалар мен инвестициялар саласында Бейжің мен Мәскеуге шынайы бәсекелес болып, Орталық Азияға нақты балама ұсына алу қабілеті әлі де толық дәлелденген жоқ. Сіз не дейсіз бұған?

БАСПАСӨЗ – 2026

Жазылу бағасы:

редакция арқылы

1 жылға – 4 212 теңге.

«Қазпошта» арқылы жеке тұлғаларға

1 жылға – 6 550,96 теңге.

«Қазпошта» арқылы заңды тұлғаларға

1 жылға – 8 925,28 теңге.

Цена подписки:

через редакцию

на год – 4 212 тенге.

через «Казпочту» для физических лиц

на год – 6 550,96 тенге.

через «Казпочту» для юридических лиц

на год – 8 925,28 тенге.

ҚЫСҚА ДА НҰСҚА

ӘДІЛЕТ ДЕПАРТАМЕНТІНІҢ БАСШЫСЫ ТАҒАЙЫНДАЛДЫ

Министрліктің бұйрығымен Жандос Бексұлтан Жетісу облысы әділет департаментінің басшысы болып тағайындалды. Жаңа басшыны департамент ұжымына әділет вице-министрі Даниэль Ваисов таныстырды. Жандос Бексұлтан бұған дейін департамент басшысының орынбасары қызметін атқарған және 2009 жылдан бері әділет саласында тәжірибе жинақтап, мемлекеттік басқаруда жұмыс істеген.

ЕЛ БОЙЫНША ТҰМАУҒА ҚАРСЫ 2,1 МИЛЛИОН ДОЗА ВАКЦИНА САТЫП АЛЫНДЫ

Тегін медициналық көмектің кепілдендірілген көлемі шеңберінде халықты иммундау үшін республика бойынша тұмауға қарсы вакцинаның 2,1 млн дозасы сатып алынды. Бұл халықтың 11%-ы вакцинациялаумен қамтуға мүмкіндік береді, ол ДДҰ-ның ұсынылған деңгейіне сәйкес келеді және одан да асып түседі. Бүгінгі таңда 1,9 млн адам (халықтың 9,4%) вакцинацияланды, науқан жалғасуда. Тегін вакцинацияны медицина қызметкерлері, диспансерлік есепте тұрған балалар, жетімдер, мүгедектер, жүкті әйелдер, 65 жастан асқан қарттар және созылмалы аурулары бар азаматтар ала алады. Вакцинациялауды тіркелген жері бойынша емханаларда, сондай-ақ жеке медициналық орталықтарда ақылы негізде жасауға болады.

МӘМС АЯСЫНДА КҮРДЕЛІ ОПЕРАЦИЯЛАРҒА ҚОЛ ЖЕТКІЗУДЕ

Жетісу облысында міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру (МӘМС) жүйесі арқылы тұрғындарға жоғары технологиялық медициналық көмек көрсетілуде. Облыста 652 мыңнан астам адам емханаларға тіркелген, олардың 531 мыңы сақтандырылған мәртебесіне ие. Өңірдің денсаулық сақтау бюджеті 85 млрд теңгеге жуық, оның 39,1 млрд теңгесі МӘМС жүйесіне бағытталған. Биылдың тоғыз айында тұрғындарға 27,6 млрд теңгеге медициналық қызмет көрсетіліп, облыстық кардиология орталығында 246 күрделі операция жасалды. Сонымен қатар, медициналық қызмет сапасына бақылау күшейіп, жыл басынан бері 108 мыңнан астам заң бұзушылық анықталды. Филиалға түскен 249 өтініштің 72-сі бойынша нақты шаралар қабылданып, пациенттердің құқықтары қалпына келтірілді. Өтініштердің басым бөлігі диагностикалық қызметті ұзақ күту, медициналық көмектің сапасы мен дәрі-дәрмекпен қамтамасыз ету мәселелеріне қатысты болды.

АЛЮМИНИЙ ҚАЛДЫҚТАРЫН ҚАЙТА ӨНДЕЙТІН ЗАУЫТТЫҢ ЖҰМЫСЫМЕН ТАНЫСТЫ

Қала әкімі Ернат Бәзіл алюминий қалдықтарын қайта өңдеумен айналысатын «Еуразия Аллюминий» зауытында болып, өндіріс үдерісімен және кәсіпорынның даму жоспарымен танысты. Аумағы 1 200 шаршы метр болатын зауытта 15 қызметкер еңбек етеді. Кәсіпорын 1 млрд теңге инвестиция есебінен іске қосылып, қайта өңделген алюминийден құймалар өндіреді. Өнімдер Қазақстанның бірнеше өңіріне жеткізіліп, алдағы уақытта Қытай, Өзбекстан және Ресейге экспорттау көзделіп отыр. Әкім зауыттың экологиялық бағыттағы жұмысын оң бағалап, мұндай жобалардың өңір экономикасы мен экологиялық мәдениетті дамытудағы маңызын атап өтті. Кәсіпорын болашақта жасыл технологиялар мен энергия үнемдеу жүйелерін енгізіп, өндірісті одан әрі жетілдіруді жоспарлап отыр.

ТАЛДЫҚОРҒАНДА ҚЫСҚЫ МАУСЫМҒА ДАЙЫНДЫҚ ТЕКСЕРІЛДІ

Талдықорған қаласының қысқы маусымға дайындығы тексерілді. Қала әкімі қар тазалау жұмыстарына жауапты мердігер ұйымдардың дайындығымен танысып, жолдар мен жаяу жүргіншілер жолдарын қардан тазалайтын арнайы техникалардың жағдайын қарап шықты. Қала бойынша қызмет көрсетілетін аумақтың жалпы ұзындығы 331,8 шақырымды құрайды. Оның ішінде 225 көше, 84 жаяу жүргіншілер жолы және 213 аялдама кешені бар, соның 21-і – «смарт» аялдмалар. Қысқы маусымға 123 арнайы техника дайындалған, сондай-ақ 4 400 тонна құм мен 1 100 тонна тұз қоры жасақталған.

ҚАРАБҰЛАҚ АУЫЛЫНДА ЖАҢА «ЖЕҢІС» САЯБАҒЫ АШЫЛДЫ

Ескелді ауданының орталығы Қарабұлақ ауылында аумағы 5 гектардан асатын, ұзындығы 1,2 шақырым болатын жаңа «Жеңіс» саябағының құрылысы толық аяқталды. Саябақ құрылысы бұрынғы мердігердің жауапсыздығынан 2021 жылдан бері тоқтап тұрған еді. Биыл жобаға түзетулер енгізіліп, қосымша қаржы бөлінгеннен кейін нысан толық аяқталды. Мұнда волейбол, баскетбол және футболға арналған 3 спорт алаңы, 4 балалар ойын алаңы салынды, жарық шамдары мен орындықтар орнатылып, тротуар төселді. Сондай-ақ, 460-қа жуық ағаш, 38 мың шаршы метр газон егілді және саябақ арық жүйесі арқылы суғарылады. Нысанның күтіміне 5 адам тұрақты түрде жұмысқа тартылмақ.

(Ақпараттар ашық дереккөздерден алынды)

330,3 МЛРД. ТЕҢГЕ ИНВЕСТИЦИЯ ТАРТЫЛДЫ

Жыл басынан бері Жетісу облысының экономикасына 330,3 млрд теңге инвестиция құйылды. Соның ішінде 35 млрд теңгеге жуығы – шетелдік тікелей инвестициялар, бұл өткен жылмен салыстырғанда үш есеге көп. Өңірде жалпы құны 2,9 трлн теңге болатын 110 инвестициялық жоба жүзеге асырылуда, нәтижесінде 13 мыңға жуық жұмыс орны ашылады. Ірі жобалардың қатарында металлургия комбинатының құрылысы, германиялық «Skyhansa» компаниясымен бірлескен халықаралық әуежай салу және баламалы энергия көздерін дамыту бастамалары бар. Биылдың өзінде 50,6 млрд теңге болатын 25 жоба қолға алынып, оның 10-ы өнеркәсіп, ауыл шаруашылығы және энергетика салаларында іске асты. Жыл соңына дейін облысқа тартылатын инвестиция көлемі 573 млрд теңгеге жетеді деп күтілуде, соның 430 млрд теңгесі – бюджеттен тыс қаражат.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»
Фотографтар: Дмитрий Ерофеев, Жеңіс Ысқабай

ҚАТЕРЛІ ІСІКТІҢ АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ ЕРТЕ ДИАГНОСТИКАЛАУ

Бейсен Құранбек атындағы журналистер үйінде қатерлі ісіктің алдын алу және ерте диагностикалау туралы облыстық көпсалалы клиникасының директоры Өмірбаев Мадияр Аманкелдіұлы мен онкомаммологы Айтқұл Мақсат Серікұлы журналистермен кездесті.

Кездесу барысында мамандар тек қатерлі ісік мәселесін ғана емес, жалпы халықтың денсаулығына қатысты бірқатар өзекті жайттарды көтерді. Жетісу облысында соңғы жылдары түрлі ауру түрлеріне шалдыққан науқастар санының көбейіп жатқаны айтылды.

Кездесу барысында онкомаммолог Мақсат Серікұлы әйелдер денсаулығына ерекше тоқталды. Оның айтуынша, қазіргі таңда қатерлі ісіктің ішінде ең жиі кездесетіні сүт безі қатерлі ісігі. Бұл диагноз жыл сайын жасарып бара жатқанын да атап өтті.

Сондықтан дәрігерлер облыс тұрғындарын жоспарлы тексеруден жылына кем дегенде бір рет өтіп тұруға шақырды. Себебі ерте анықталған кез келген дертті емдеу тиімді дегенді алға тартты спикерлер.

Нұрилла НҰРБОЛҚЫЗЫ

САУМАЛДАН БАЛМҰЗДАҚ ӨНДІРЕ БАСТАДЫ

Жетісу облысының Сарқан қаласында тұратын үш баланың анасы, 25 жылдан бері сүт өнімдерін өңдеумен айналысып жүрген Райгүл Закарияқызы саумалдан табиғи балмұздақ өндіре бастады. Ол өз өнімін «Бір ауыл – бір өнім» көрмесінде таныстырып, енді өндіріс процесін автоматтандыру үшін мемлекеттік қолдау бағдарламасына қатысуды жоспарлап отыр.

Кәсіпкердің айтуынша, саумалдың емдік қасиетін ескере отырып, ол балмұздақ құрамына үйдің қаймағы мен бал қосып, өз рецептісін әзірлеген. Қоспасыз әрі табиғи өнім отбасы мүшелерінің көңілінен шығып, жаңа кәсіпке жол ашқан.

– Балмұздақты қолдан дайындау көп уақыт алады, сондықтан әзірге тек өзіміз үшін жасаймын. Арнайы жабдық алып, өндірісті кеңейтуді көздеп отырмын, – дейді Райгүл Закарияқызы.

Әйелдер кәсіпкерлігін дамыту орталығы оның өнімін сертификаттауға, қаптама әзірлеуге және маркетингтік қолдау

көрсетуге ниетті. Орталық өкілдерінің айтуынша, жоба финалистері кейін өз брендин қалыптастырып, өнімдерін нарыққа шығару мүмкіндігіне ие болады.

Айта кетсек, Жетісу облысында қазіргі таңда 62 мыңнан астам белсенді шағын және орта бизнес субъектісі жұмыс істейді. «Бір ауыл – бір өнім» жобасы аясында 9 кәсіпкер әйел мемлекеттік грант ұтып, жалпы сомасы 45 миллион теңге көлемінде қолдау алған.

ӨЗ ТІЛШІМІЗ
Фотографтар: Жұмабай Мұсабеков, Дмитрий Ерофеев

ҚҚС ТУРАЛЫ САТИРАЛЫҚ ӘН ШЫҒАРДЫ

Белгілі актер, блогер және шоумен Әнуар Нұрпейісов қосылған құн салығының өсуіне қатысты «ҚҚС бәріне әсер етеді» («Всех коснется НДС») атты сатиралық ән-бейнебаян жариялады, деп хабарлайды POLITICO.KZ.

Туындының мәтіні, музыкасы, бейне және монтажы – барлығы автордың өз қолынан шыққан. Нұрпейісовтің сипаттамасында бұл «баға, салық және мәңгілік «қиналған кезде үнемдеп өмір сүру» туралы біздің шындығымызға арналған ирониялық ән» деп көрсетілген. Қысқаша айтқанда, бұл туынды элитаның сән-салтанатта өмір сүріп жатқанда, қарапайым халықтың қалтасын қаққан экономикалық саясатқа қарсы әлеуметтік наразылық. Жасанды интеллект көмегімен жасалған бейнебаянда қоғамның түрлі саласындағы адамдар бейнеленеді. YouTube-тағы видео аз уақытта кең таралып, әлеуметтік желілерде қызу пікірталас тудырды. Көптеген көрермен актердің батылдығы мен әлеуметтік әділдік тақырыбын әзіл арқылы жеткізген шеберлігін жоғары бағалап, қолдау білдіруде.

ЗАВЕРШИЛСЯ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ВИЗИТ ПРЕЗИДЕНТА КАЗАХСТАНА В РОССИЙСКУЮ ФЕДЕРАЦИЮ

Напомним, Президент Касым-Жомарт Токаев по приглашению Президента России Владимира Путина 11 ноября прибыл с государственным визитом в Москву. Торжественная церемония приветствия, начавшаяся еще в небе, где борт № 1 в знак особого уважения сопровождали истребители и вертолеты, продолжилась в аэропорту Внуково с участием военного оркестра и почетного караула – передает агентство Kazinform со ссылкой на Акорду.

После в Кремле прошла неформальная встреча глав двух государств, которая длилась 2,5 часа. Также состоялся неформальный ужин президентов.

Программу второго дня открыла церемония возложения цветов к мемориалу в Александровском саду. Позже Касым-Жомарт Токаев провел встречу с Председателем Совета Федерации России Валентиной Мат-

виенко.

Также состоялись переговоры Президентов Казахстана и России. 14 документов подписали Казахстан и Россия по итогам переговоров. Касым-Жомарт Токаев и Владимир Путин посетили Гала-концерт мастеров искусств Казахстана.

ПОЧТИ 500 ГРУЗОВИКОВ НЕЗАКОННО ОФОРМИЛИ В ОБЛАСТИ ЖЕТЫСУ

В генеральной прокуратуре сообщили, что из России экстрадировали соучастника ОПГ, организовавшей незаконную легализацию грузовых транспортных средств в области Жетысу, ввезенных в страну из за рубежа, передает Ulysmedia.kz.

Подозреваемый, будучи специалистом НАО «Государственная корпорация «Правительство для граждан» в 2022 – 2023 годах в составе ОПГ подыскивал автовладельцев и незаконно оформлял транспортные средства в системе. «В результате преступных действий на учёт было незаконно поставлено 481 транспортное средство, что повлекло нанесение ущерба государству в особо крупном размере в виде не поступления обязательных платежей в бюджет на сумму 3,7 млрд тенге. В марте этого года он задержан в Московской области, и по запросу Генеральной прокуратуры экстрадирован на Родину», - говорится в сообщении. Ему грозит наказание в виде лишения свободы сроком от 5 до 10 лет с конфискацией имущества.

ТОП-ЧИНОВНИКОВ МИНЗДРАВА НАКАЗАЛИ ПОСЛЕ РЕВИЗИИ

Аппаратчиков Министерства здравоохранения и его подведомственных структур наказали по итогам государственного аудита. А глава «СК-Фармации» потерял должность, сообщает Orda.kz.

По поручению Высшей аудиторской палаты к дисциплинарной ответственности привлекли к ответственности несколько человек. Итоги госаудита в Минздраве глава ВАП Аликхан Смаилов представил в парламенте ещё в июне. Вот, собственно, результаты проверки: за три года не закуплены 164 препарата, 67 тысяч раз выдавали лекарства с истекшим сроком, потери и неэффективные траты составили более 90 млрд. тенге.

После того как вскрылись многочисленные нарушения, Минздрав поначалу грозился оспорить выводы Высшей аудиторской палаты в суде, заявляя, что у аудиторов якобы нет достаточных доказательств. Однако позже ведомство отказалось от этой идеи. Разногласия удалось урегулировать без судебных разбирательств. В итоге Минздрав признал часть ошибок и пообещал устранить их.

КАЗАХСТАНЦЫ НЕ ВЕРЯТ В СНИЖЕНИЕ ЦЕН

В октябре 2025 года настроение в экономике Казахстана заметно ухудшилось. Ощущение роста цен стало почти повседневным и не без оснований. По данным Нацбанка, инфляционные ожидания населения выросли до 13,6%, а на горизонте пяти лет – до 14,3%. Люди все меньше верят в замедление инфляции и все чаще говорят о том, что «все дорожает», передает Finratings.kz со ссылкой на телеграм-канал Tengenomika.kz

Почти 80% респондентов отметили рост цен на продукты питания – мясо, овощи, фрукты, сыр и колбасы. Подорожали и товары первой необходимости – лекарства, одежда, бытовая химия. По услугам рост затронул коммуналку, интернет и мобильную связь – то, без чего просто не прожить.

Такая структура делает инфляцию «жесткой» для семейного бюджета: экономить не на чем, потому что дорожает именно то, что нужно каждый день. Экономисты отмечают, что инфляционные ожидания населения стали хроническими. Люди больше не верят в то, что цены могут всерьез замедлиться.

КОРОТКО ОБО ВСЕМ

ПРОФЕССИЯ С 15 ЛЕТ

В Казахстане в Год рабочих профессий в организациях среднего образования создаются 1000 профильных классов, в которых будут обучаться свыше 31 000 учащихся, сообщает Zakon.kz.

Как уточнили 11 ноября 2025 года в пресс-службе Министерства просвещения (МП) РК, эти классы направлены на раннюю профессиональную ориентацию школьников, развитие практических навыков и повышение интереса к техническим и рабочим специальностям. Главная цель проекта – подготовка школьников к получению специальностей и успешной адаптации на рынке труда.

ПЬЯНАЯ СОТРУДНИЦА ПОЛИЦИИ УСТРОИЛА АВАРИЮ В ТАЛДЫКОРГАНЕ

Очередная представительница власти поймалась пьяной за рулём. На этот раз задержали сотрудницу полиции Талдыкоргана, сообщает Orda.kz.

Как стало известно редакции Orda.kz, 2 ноября в Талдыкоргане случилось ДТП, в котором 60-летняя женщина получила множественные травмы, включая перелом. Пострадавшую доставили в больницу.

Выяснилось, что виновницей аварии стала сотрудница следственного отдела УП Талдыкоргана. В момент происшествия она была пьяной. После случившегося полицейскую немедленно уволили из органов.

ХАСАНА КАСЫМБАЕВА ПРИГОВОРИЛИ К 12 ГОДАМ ТЮРЬМЫ

Талгарский районный суд Алматинской области вынес приговор Хасану Касымбаеву. Его осудили на 12 лет лишения свободы по статьям о похищении человека, вымогательстве и умышленном причинении тяжкого вреда здоровью.

По версии следствия, летом 2021 года в Талгаре Касымбаев и его соратники напали на местного жителя Армана Алимова. Мужчину похитили, избили с применением огнестрельного оружия и требовали деньги. Алимов выжил, но получил тяжелые травмы. Прокурор изначально просил 15 лет колонии, но суд учел смягчающие обстоятельства, включая частичное признание вины. Его адвокаты требовали оправдания и прекращения дела. В ДП отмечали, что пятеро человек уже отбывают сроки за эти преступления. Чуть позже стало известно, что Касымбаева обвиняют сразу по трем статьям УК РК — похищение человека, вымогательство и причинение вреда здоровью.

FORTEBANK В ЦЕНТРЕ СКАНДАЛА

Учительница из Аягозского района Абайской области Эльмира Садыкова заявила, что стала жертвой мошенничества и требует от ForteBank разобраться с оформленным на нее кредитом на 5 млн тенге, передает Qaz365.kz.

По ее словам, деньги были сняты наличными в Алматы за 15 минут серией операций в банкомате. «У меня нет электронной подписи. Я никогда не была клиентом этого банка и ничего не подписывала», – сказала Садыкова. Садыкова утверждает, что состоит в инициативной группе «Стоп кредит групп» более двух лет и что у ряда пострадавших кредиты оформлял один и тот же менеджер по имени Касым. Садыкова настаивает, что не получала и не видела этих денег и повторила требование к банку провести проверку и установить ответственных: «Это не мои деньги. Кто выдал – у того и надо изымать».

БЕНЗИН В КАЗАХСТАНЕ ПОДРОЖАЛ СИЛЬНЕЕ, ЧЕМ СТРАНАХ ЕАЭС

Цены на бензин и дизель в рознице примерно в полтора выше отпускных, сообщает Orda.kz.

Казахстан стал «лидером» по росту цен на топливо и электроэнергию среди стран Евразийского экономического союза. По состоянию на сентябрь бензин в республике подорожал на 11,2 % по сравнению с декабрём 2024 года — это самый высокий показатель в ЕАЭС. На втором месте — Россия с ростом 9,3 %. Такие данные приводит Евразийская экономическая комиссия.

Дизельное топливо подорожало на 9,2 % — тоже один из самых высоких темпов в союзе. Электроэнергия за тот же период выросла в цене на 13,2 %, уступив только Кыргызстану, где рост составил 20,9 %. Ранее правительство Казахстана объявило мораторий на рост цен на бензин АИ 92 и дизельное топливо. Он действует с 16 октября 2025 года и будет сохранён до стабилизации инфляции. Цены зафиксированы в пределах каждой АЗС, но не унифицированы по стране. При этом, как уточнили в Минэнерго, в стране достаточно запасов топлива, а отечественные НПЗ работают в штатном режиме. Также вице-премьер Серик Жумангарин сообщил, что заморозка цен продлится как минимум до весны 2026 года. Он объяснил это ситуацией на внешнем рынке: в соседних странах сохраняется дефицит, а цены не регулируются. Поэтому правительство решило удерживать внутренние тарифы, чтобы избежать резких скачков.

АКСУСКИЙ САХАРНЫЙ ЗАВОД НА ГРАНИ ЭКОКАТАСТРОФЫ

Зловонный запах фильтрационной грязи от переработанной сахарной свеклы, смешанной с остатками мазута и прочей жижи создают в районе завода несовместимую с жизнью зловоние для жителей региона. Жители дошли с жалобами до областной прокуратуры. Пока о проверяющих эту экокатастрофу ни слуху, ни духу. А вонь стоит как символ гниющей системы – в котором отсутствуют контролирующие органы, как экологи и прочие чиновники и тоже дышать этой же вонью. (источник Orda.kz.)

(Все материалы взяты из открытых источников)

ТЕҢГЕ STORY: ҰЛТТЫҚ ВАЛЮТАНЫҢ ӨТКЕНІ МЕН БҮГІНІ

1993 ЖЫЛДЫҢ 15 ҚАРАШАСЫ – ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖАҢА ТАРИХЫНДАҒЫ АЙТУ-ЛЫ КҮННІҢ БІРІ. БҰЛ КҮНІ ЕЛІМІЗ ӨЗ ҰЛТТЫҚ ВАЛЮТАСЫН – ТЕҢГЕНІ АЙНАЛЫМҒА ЕНГІЗДІ. ОСЫЛАЙША ЖАС МЕМЛЕКЕТ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТӘУЕЛСІЗДІГІНІҢ АЛҒАШҚЫ НАҚТЫ ҚАДАМЫН ЖАСАП, ӘЛЕМДІК ҚАРЖЫ КАРТАСЫНДА ӨЗІНДІК ОРНЫН АЙҚЫНДАДЫ. БҰЛ ТЕК АҚШАНЫҢ ҒАНА ЕМЕС, ТӘУЕЛСІЗДІКТІҢ, ҰЛТТЫҚ БІРЕГЕЙЛІКТІҢ ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫНЫҢ МЕРЕЙЛІ БЕЛЕСІ БОЛДЫ.

Төл теңгеміздің айналымға енгеніне 32 жыл толып отыр. Мереке аясында оқырманға қызық болар деген ниетпен «Теңгенің тарихы қандай?», «Ал бүгінде қандай өзгерістер орын алуда?» - сияқты сұрақтарға жауап болсын деп өткенге және қазіргі ахуалға көз жүгіртіп көрдік.

ТАРИХЫ: ТӘУЕЛСІЗДІКТІҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ІРГЕТАСЫ

Кеңес Одағының күйреуі Тәуелсіз Қазақстанды саяси тұрғыдан ғана емес, экономикалық жағынан да сын сағатына тіреді. Ел біраз уақыт бойы «рубль аймағында» қалып, ортақ валютаны пайдалануды жалғастырды. Бірақ 1993 жылдың шілдесінде Ресей Орталық банкі кеңестік және алғашқы ресейлік банкноттарды айналымнан шығару жөнінде шешім қабылдады. Бұл шешім бұрынғы одақтас республикаларға, соның ішінде Қазақстанға да экономикалық тұрғыдан ауыр соққы болды. Ескі рубльдер жаппай ағылып келіп, гиперинфляция басталды, баға бақылаудан шықты, халықтың жинағы құнсызданды.

Осы тұста Қазақстан өз ақшасын шығармай болмайтынын түсінді. Бірінші президент Нұрсұлтан Назарбаев 1993 жылғы 12 қарашада «Қазақстан Республикасының ұлттық валютасын енгізу туралы» Жарлыққа қол қойды. Ал үш күннен кейін, 15 қарашада, теңге ресми түрде айналымға енді. Бұл күн еліміздің қаржы тарихындағы жаңа дәуірдің бастауы болды.

Ұлттық валютаның қандай атауы болатынын таңдау да маңызды әрі жауапты кезең еді. «Алтын», «дiлдә», «сом» сынды нұсқалар ұсынылды. Алайда тарихи тұрғыдан дәл әрі терең мағынасы бар «теңге» сөзі таңдалып, оның ең кіші номиналы «тиын» деп бекітілді. Бұл сөздер көне түркі дәуірінен бері қолданылып келе жатқан, қазақтың мәдени жадында орныққан ұғымдар болатын.

Алғашқы банкноттардың дизайнын отандық суретшілер Тимур Сүлейменов, Меңдібай Алин, Ағымсалы Дүзелханов, Қайролла Әбжелелов әзірледі.

Олар Англияның әйгілі De La Rue фабрикасында жұмыс істеп, қазақ рухын әр купюраға сіңіруге тырысты.

1993 жылғы алғашқы серияда қазақтың ұлы тұлғалары бейнеленді:

- 1 теңге – Әбу Насыр әл-Фараби,
- 3 теңге – Сүйінбай Аронұлы,
- 5 теңге – Құрманғазы Сағырбайұлы,
- 10 теңге – Шоқан Уәлиханов,
- 20 теңге – Абай Құнанбаев,
- 50 теңге – Әбілқайыр хан,
- 100 теңге – Абылай хан.

Бұл банкноттардың артқы бетінде қазақ жерінің ғажайып табиғаты мен тарихи сәулет ескерткіштері – Бурабай, Іле Алатауы, Балқаш көлі және көне кесенелер бейнеленді. Осылайша теңге тек төлем құралы емес, елдің мәдени және рухани айнасына айналды.

Кейінгі жылдары Қазақстанда инфляция мен экономикалық өзгерістерге байланысты үлкен номиналдағы банкноттарды шығару қажеттілігі туындады. 1994 жылы 1 наурызда 200 теңгелік банкнот айналымға шықса, 27 шілдеде 500 теңгелік, 1995 жылы 14 ақпанда – 1000 теңге, 1996 жылы 15 қарашада 2000 теңге, 1999 жылы 15 қарашада 5000 теңге банкноттары айналысқа енді. 2003 жылы 28 шілдеде 10 000 теңгелік банкнот шығарылды.

Сонымен бірге, 1994 жылдың басында шағын номиналдағы

монеталар жүйесі қалыптасты: 1, 3, 5, 10 және 20 теңгелік монеталар қағаз тиынның орнына айналымға шықты. Алайда кейінгі инфляциялық процестердің салдарынан кішігірім номиналды тиындарды айналымнан алып тастады. 1997 жылы жаңа монета сериясы бекітіліп, ескі шағын номиналдар толық ауыстырылды, ал 2001 жылдың соңына қарай банкноттар мен монеталардың шағын номиналдары жаңа үлгідегі

монеталарға толық ауыстырылды.

2013 жылдан бастап 1, 2, 5 және 10 теңгелік монеталар мырышталған жез жабыны бар көміртекті болаттан, ал 20 теңгелік монета мырышталған никель жабыны бар көміртекті болаттан шығарылуда. 2015 жылы ұлттық валютаға 20 жыл толуына орай 20 000 теңгелік банкнот айналымға қосылды. 2019 жылдан бастап 1, 2, 5, 10, 20, 50 және 100 теңгелік монеталардағы мемлекеттік тілдегі жазулар латын графикасына көшірілді.

Бүгінгі таңда Қазақстандағы банкноттар 500, 1000, 2000, 5000, 10 000 және 20 000 теңгелік номиналдардан тұрады. Монеталар 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100 және 200 теңгелік реттілікпен

айналымда бар, бұл ұлттық валютаның тұрақты және жүйелі құрылымын көрсетеді.

БҮГІНІ: ЖАҢАРУ МЕН ЦИФРЛАНУ ДӘУІРІ

32 жылда теңге көптеген жаңғыру кезеңдерінен өтті. Қазір

ол тек қағаз және металл түрінде ғана емес, цифрлық форматта да өмір сүреді. Қолма-қолсыз төлем жүйелерінің дамуы, цифрлық теңге жобасының іске қосылуы – қаржы жүйесін заманауи деңгейге көтерді.

Қазақстан Ұлттық банкі соңғы жылдары валютаның жаңа үлгілерін енгізіп, ескілерін кезең-кезеңімен айналымнан шығарып жатыр. Бұл – қаржылық қауіпсіздік пен сенімділікті қамтамасыз етуге бағытталған шара.

ҚҰБ хабарламасына сәйкес, 2025 жылы ескі және жаңа 5000 теңгелік банкноттардың параллель айналым мерзімі 24 қыркүйекте аяқталды. Сонымен халық банк филиалдары мен «Қазпошта» оларды жаппай ауыстыруға көшті. Айта кетерлігі ескі ақшаны олар үш жыл бойы айыр-бастайды, ал Ұлттық банк филиалдары мерзімсіз қабылдайды.

Сондай-ақ, 2025 жылдың қыркүйегінде басқа номиналдарға қатысты да параллель айналым мерзімдері бекітілді:

- 2000 теңгелік банкноттар – 2026 жылғы 24 маусымға дейін;
- 10 000 теңгелік банкноттар – 2026 жылғы 27 маусымға дейін;
- 1000 теңгелік банкноттар – 2027 жылғы 27 наурызға дейін айналымда болады.

Ұлттық банктің мәлімдеуінше жаңа банкноттар дизайны заманауи элементтермен байытылған: 3D-қорғаныс жолағы, ультракүлгін белгілер, терең бедерлі баспа және сұтаңбалар бар. Бұл халықаралық стандарттарға сай келетін қорғаныс деңгейін қамтамасыз етеді дегенді түсіндірді олар.

ДОЛЛАР БАҒАМЫ: НАРЫҚТАҒЫ КҮРЕС ПЕН ТҰРАҚТЫЛЫҚ ІЗДЕНІСІ

Теңгенің тарихы – тек ішкі экономиканың емес, сыртқы нарықтың да айнасы. 1993 жылы алғаш енгізілген кезде 1 АҚШ долларының бағамы небәрі 4,75 теңге болса, бір айдан соң 1 доллар 20 теңгеге жетті. Бұл сол кездегі өтпелі экономиканың ауыр шыңдығы еді.

1999 жылы Қазақстан үкіметі мен Ұлттық банк теңгені еркін айырбас бағамына жіберу туралы шешім қабылдады. Сол жылы доллар бағамы 88 теңгеден 130 теңгеге дейін көтерілді. Кейінгі жылдары мұнай бағасының ауытқуы мен әлемдік экономикалық дағдарыстар

теңге құнына тікелей әсер етті.

2015 жылы тағы бір маңызды кезең болды – теңге толық еркін айналымға жіберілді. Бұл қадам нарықтық экономиканың заңдылығына сай шешім еді, бірақ бастапқыда ұлттық валюта күрт арзандады.

Соңғы жылдары теңге бағамы мұнай бағасы, жаһандық инфляция және геосаяси факторларға байланысты құбылып келеді. 2020 жылы 1 доллар шамамен 430-450 теңге болса, 2022-2023 жылдары аралығында 470-480 теңге аралығында тұрақтады.

2025 жылдың қарашасындағы жағдай бойынша, 1 АҚШ доллары шамамен 480-485 теңге көлемінде саудалануда. Бұл көрсеткіш елдің қаржылық тұрақтылығының белгілі бір деңгейін көрсетеді. Ұлттық банк валюта нарығына тікелей араласудан гөрі еркін бағам саясатын ұстанып отыр. Сарапшылардың пікірінше, бұл саясат теңгенің нарықтағы тепе-теңдігін сақтауға мүмкіндік береді.

Теңге бүгінде әлемдік қаржы жүйесінде еркін айыр-басталатын ұлттық валюта ретінде мойындалған. Ол ТМД елдері арасында дизайны мен қорғаныс сапасы бойынша үздік деп танылған, бірнеше мәрте халықаралық марапаттарға ие болған.

ТЕҢГЕ – ТӘУЕЛСІЗДІКТІҢ АЙҚЫН СИМВОЛЫ

32 жылдық тарихы бар теңге – Қазақстанның экономикалық егемендігінің, ұлттық бірегейлігінің және мемлекеттік тұтастығының символы. Ол еліміздің қаржы жүйесінің жүрегі ғана емес, халқымыздың рухани байлығының да айғағы.

Теңге тәуелсіздікпен бірге қалыптасты, халықтың сенімімен бірге нығайды. Оның әр купюрасында тарих бар, әр таңбасында елдің мәдени коды бейнеленген.

Теңге – өткеннің тәжірибесін, қазіргі дамудың қарқынын және болашақтың цифрлық келбетін тоғыстырған ұлттық құндылық. Экономикамыздың өзегі болған теңгеміз – мемлекеттің болашағына, халықтың әлауқатына тікелей әсер ететін фактор.

15 қараша – Ұлттық валюта күні мен Қаржыгерлер күні – тек экономикалық мереке емес, ұлттың тәуелсіздік рухын ұлықтайтын күн. Мереке құтты болсын!

Гүлнұр БАЙМҰХАН

КӨП ӘЙЕЛ АЛУДАН –

Қазақ қоғамында бұрын тек ер адамдар ғана қозғайтын, көбіне жабық тақырып саналатын мәселе енді мүлде басқа сипат алды. «Ер адам тоқал алса бола ма?» деген сұрақпен шектеліп келген әңгімеге бүгінде әйелдер де өз ойларын білдіруде. Бір тарап тоқал алуды заңдастыру қажет десе, оған қарсы шыққан әйел қауымы: «Онда әділдік үшін бізге де екі күйеуге шығуға рұқсат етілсін», - деп жауап қайтарады.

КӨП КҮЙЕУГЕ ДЕЙІН...

Әзілге де ұқсайтын, бірақ астарында қоғамның терең мәселесі жатқан бұл пікірталас соңғы күндері ел ішінде үлкен пікір тудыруда. Әлеуметтік желіден бастап осы тақырыпты талқылап отыр. Бірі дәстүрді алға тартса, бірі тең құқықты талап етеді.

Бұл тақырыпты бекер қозғап отырған жоқпын. Себебі жуырда Мәжіліс депутаты Абзал Құспан журналист Ербол Сейілханның YouTube желісіндегі арнасына берген сұхбатында елімізде көп әйел алуды заңдастыру керек екенін айтып өтті.

Сұхбат барысында депутат бұл мәселеге қатысты жеке ұстанымын да ашық жеткізді. Ол өзі екі әйел алуға қарсы екенін кесіп айтты. Дегенмен, оның жеке көзқарасы басқалардың көп әйел алуына кедергі емес екенін де атап өтті.

Абзал Құспанның айтуынша, Қазақстанда заң бойынша көп әйел алуға ресми түрде тыйым салынғанымен, оған қатысты нақты жауапкершілік көзделмеген. Яғни, заң бар, бірақ оны сақтамағандарға ешқандай жаза қолданылмайды. Осы себепті ол елдегі ауқатты азаматтардың басым бөлігінде бірнеше әйел бар екенін, тіпті кейбірінің бес әйелге дейін алғанын мысал ретінде келтірді.

Депутаттың пікірінше, қазіргі жағдай ерлердің бірнеше әйел алуына еш кедергі келтірмейді, сондықтан бұл мәселені заңмен реттеу қажет. Абзал Құспан бұл туралы былай деді:

- Оны заңдастыру қажет. Әуелі оны қоғам талқысына салу керек. Әрі қарай, біз - заңгерлер механизмін, жүйесін келтіріп, шығарамыз. Өйткені құқықтық нигилизм деген нәрсе бар. Заң орындалмаса ол қолжаулық болады. Заңдағы осы тыйымды ешбір адам Қазақстанда сақтап жатқан жоқ. Заңның осы нормасы қолжаулық болмағанда несі қалды? - деді Абзал Құспан.

Сонымен қатар ол көп әйел алу жағдайында әйелдердің, нақтырақ айтқанда тоқалдардың құқықтары қорғалмайтынын баса айтты.

- Әйел құқығын шынайы қорғайтын болсақ, тоқал құқықтық тұрғыдан қорғалмаған. Али-

сер Баян Алағезова көп әйел алу мәселесіне қатысты өз позициясын ашық білдіріп, қоғамда үлкен талқылау туғызды.

Ол өзінің Instagram парақшасына Stories бөлімінде әйел адамдардың да екі ер адамға қатар тұрмысқа шығуын заңдастыруды ұсынды. Продюсер бұл ұсынысын ерлер мен әйелдер арасындағы құқық теңдігімен байланыстырды.

Баян Алағезова өз жазбасында: - Қыздардың екі некеге қатар тұруын заңдастыруды ұсынамын. Неліктен болмаса?! Ер адамдарға болады да, әйел адамдарға тыйым салына ма? Біз - заң бойынша зайырлы мемлекетпіз, бәріміздің құқығымыз бірдей, - деп жазды продюсер.

Бұл пікір қоғамда үлкен резонанс тудырды. Бір тарап оның ұсынысын «тең құқық» деп қолдаса, енді бірі бұл бастаманы мүлде орынсыз деп бағалады. Осылайша, көп әйел алу мәселесі қоғамда тек ерлердің емес, әйелдердің де құқықтарын салыстыру төңірегінде қызу талқыға түсе бастады.

Қоғамда көтерілген бұл тақырып бір жақты қаралатын мәселе емес. Көп әйел алу болсын, көп күйеуге шығуды заңдастыру болсын - ең алдымен оның құқықтық салдарын ойлау маңызды. Бастысы - адамдардың, әсіресе әйелдер мен балалардың құқығы мен қауіпсіздігі толық қорғалуы. Сондықтан мұндай ұсыныстарды енгізбей тұрып, қоғамның дайындығын, заңның нақты қалай жұмыс істейтінін жан-жақты талқылап алу қажет деп ойлаймын.

Продюсер Баян Алағезованың «әйелдерге екі күйеуге рұқсат беру» туралы пікірі қоғамда үлкен резонанс тудырды. Оның бұл сөзі әлеуметтік желілерде қызу талқыланып, түрлі пікірталасқа себеп болды.

Осы тақырыпқа қоғам белсендісі, бұрынғы депутат Тәңірберген Бердоңғар да өз көзқарасын білдіріп, Алағезованың пікірін қолдауға жақын екенін айтты. Оның айту-

сымен бірге ол қазіргі қоғамда ерлердің беделі әлсіреп, кейбірінің өз орнын таба алмай жүргенін атап өтті. Оның пікірінше, отбасындағы зорлық-зомбылықтың бір бөлігі де осындай «жүйкесі жұқа, бағынышты» ер адамдардың ішкі комплекстерінен шығуы мүмкін. Бердоңғар бұл ойын ирониямен түйіндеп:

- Бұрынғыдай отбасының тірегі бола алмаған еркектер енді әйелінің бір күйеуі болуға мүмкіндік алады. Ол қайда бастаса,

бәрі жұмыс, оқу деп жүр. Бұндай тақырыпқа бас ауыртпаймыз.

36 жастағы Аслан: Бір әйелдің өзі бір әлем. Оны бақытты ете алмай жүріп, екіншісің алуы ойлау орынсыз.

- 68 жасар қария: Біздің ата-бабамыздың көп әйел алғанын айтып жүрсіздер. Бірақ ол кезеңнің өз заңы, өз қажеттілігі болды. Қазір заман басқа. Қазақ үшін отбасы қасиетті. Онымен ойнауға болмайды, - деген пайымын жеткізді.

- Жанар: Екі күйеуге шығу дегенге мүлде қарсымын. Бұл біздің дүниетанымға, тәрбиемізге сай емес. Отбасы деген ер мен әйелдің жауапкершілігі. Бір еркектің өзін сыйлап, құрметтеп, отбасы құрып алсақ соның өзі үлкен жетістік.

- Берік: Мен тоқал алуға қарсы емеспін. Бұрын да болған, қазір де бар нәрсе. Тек бәрі ашық, заңмен реттелсе дұрыс болар еді. Жасырын жүргенше, еркектің шамасы жетсе, екі әйелін де бағып-қағып отырса несі айып? Ешкімнің ақшасын алып жатқан жоқ. Тіпті кейбір әйелдер өзі келісіп жатады. Негізі біз мойындағымыз келмегенмен, мұндай жағдай қоғамда бар. Ал әйелдерге екі күйеуге рұқсат беру мүлде басқа әңгіме. Қазақта ондай болмаған, оған біздің жұрт дайын емес.

- Бибігүл: Неее ондай болмаған? Болған.

Матриархат деген қоғамда солай болған шығар деп ойлаймын. Ал қазір ше? Менің екі күйеуім болса, бәріміз бір үйде тұрсақ – жақсы емес пе? Мен қолдаймын мұндай нәрсені. Тек заң қалай болмақ?

Қалалықтар арасында өткен осы қысқа сауалнама арқылы-ақ қоғамдағы көзқарастың қаншалықты ала-құла екенін байқауға болады. Бір буын өзгеріске ашық болса да, екіншісі оған үзілді-кесілді қарсы. Бірақ бәрін бір ортақ ой біріктіреді.

сонда барады, – деп ойын қорытындылады.

Көп әйел алу туралы сөз қозғалғанда жұрттың бір бөлігі бұл қазақ халқының тарихында болғанын алға тартуды жөн көреді. Алайда этнографтар мен әлеуметтанушылар көп әйел алушылықтың бұрын да жаппай құбылыс болмағанын, оған негізінен ауқатты, қоғамда белгілі бір ықпалға ие адамдар ғана бара алғанын айтады. Оның үстіне ол кезеңдегі әлеуметтік құрылым мен қазіргі заман мүлде бөлек.

Бүгінде отбасы моделі өзгерді. Әйелдердің білім алуы, жұмыс істеуі, экономикалық дербестігі артты. Сондықтан көп әйел алу немесе көп күйеуді енгізу мәселесі тарихи аргументтерден гөрі қазіргі әлеуметтік шындыққа сәйкес қаралуы тиіс.

ЕЛ НЕ ДЕЙДІ?

Осы мәселе төңірегінде Facebook желісінде де түрлі пікірлер жарыса жазылуда. Кейбір қолданушылардың айтуынша, «екі мәңгүрт бір-бірін тапқан екен», «досыңның көзі соқыр болса өз көзінді сығырайтып жүр» - деген сарындағы сындар жиі жазылып жатыр.

Тағы бір пікір иесі бұл бастамаларды қазақ халқына жасалып жатқан азғындату саясатының бір көрінісі деп бағалап, кез келген заңдастыруға түбегейлі қарсы екенін жеткізген.

Желі қолданушыларының арасында жеке өмір тәжірибесіне сүйеніп жазғанда да бар. «1997 жылы 43 жасымда жолдасым қайтыс болып, үш баламен қалдым. Сөз салғандар болды, бірақ балаларымның болашағын ойлап, тұрмысқа шықпадым» - деп жазған желі қолданушысы көп әйел алуға да, көп еркекке шығуға да қарсы екенін білдірген.

Қоғамдағы қызу талқылаудан кейін біз де осы мәселеге байланысты қала тұрғындарының ойын білмек болып, шағын сауалнама жүргізіп көрдік.

- Аружан студент: Жастардың басым бөлігі бұл тақырыпты әзіл ретінде қабылдайды. Екі күйеуге шығу, көп әйел алу TikTok үшін жақсы контент шығар, бірақ шын өмірде бұл нәрсе іске асса, отбасылар саны көбеймейді, керісінше ажырасып кететіндер артады, - дейді.

- Дамир: Заңдастыруға да, тыйымға да бас қатырмайтын жастар көп. Өмір қиын,

Осы тақырып төңірегінде қоғамның қаншалықты алаңдатып отырғаны айтпаса да түсінікті. Бірі «заңсыз нәрсе жасырын жүретін болса, ашық заңдастырған дұрыс» десе, екіншілері «қазақ қоғамына мұндай өзгеріс ешқашан жараспайды» деп қақ жарылады. Әр буынның ойы әртүрлі.

Бүгінгі таңда көп әйел алу да, көп күйеулікті заңдастыру да - бір ғана адамның жеке таңдауы емес, оның артында үлкен жауапкершілік, заң, мораль, тәрбие, дәстүр, балалардың тағдыры сияқты ауыр жүктері бар мәселелер.

Қоғам өзгеріп жатыр. Уақыт, көзқарас, өмір салты да өзгереді. Бірақ оның бәрі ешқашан халықтың дайын болуынан бұрын келмеуі керек. Мәселені талқылауға болады, пікір айтуға да әркімнің құқығы бар. Бірақ кез келген өзгерістің ең басты өлшемі - оның елге, отбасыға, балаларға қалай әсер ететіні.

Көп әйел алу болсын, екі күйеу туралы пікір болсын - бұл әзірге қоғамды шұлатқан, бірақ нақты шешімі жоқ, тек талқылау деңгейіндегі ұсыныстар. Ал халықтың өзі өз мұндай қадамға моральдық та, әлеуметтік те тұрғыда дайын емес сияқты.

Қазақ үшін отбасы - қасиетті ұғым. Бір шаңырақтың тыныштығы, бірлігін сақтау - әр заманның өзіне тән ең маңызды құндылығы болып келген. Сол себепті қандай өзгеріс енгізбек болсақ та, алдымен осы ұстанымды жоғалтпай, ақылмен, сабырмен, жан-жақты саралап барып қана шешім қабылдау керек-ақ.

P.S. Бұл мақала қоғамда қызу талқыланып жатқан пікірлерді, әртүрлі тараптың реакциясын және көпшіліктің алаңдаушылығын ашық көрсету мақсатында жазылды. Мұнда келтірілген ойлар - халық арасында айтылып жүрген көзқарастардың бір бөлігі ғана.

Осындай әлеуметтік тақырыптар көтерілген сайын, әр адам өз өмірлік тәжірибесі мен түсінігіне сүйеніп бағасын береді. Біреулер өзгеріс керек десе, енді басқасы керісінше, қалыптасқан құндылықтарды сақтап қалуды жөн санайды. Қалай болғанда да, қоғамдағы әр пікірдің артында нақты адам тағдыры, отбасылық жауапкершілік, ұлттық менталитет тұр. Сіз не дейсіз?

Нұрилла НҰРБОЛҚЫЗЫ

мент ала алмайды, дүние алып бер, баламды асырайтын жағдай жасап бер деп заңды түрде талап ете алмайды. Ең болмағанда осы себеппен ол заңдастыруды қажет етеді. Әңгіме тек рұқсат етумен шешілмейді ғой. Ол жерде оның құқықтық міндеттері де қатар жүреді. Бұл жерде мені тоқал алушылардың қатарына қоспауды сұраймын. Заңгер ретінде пікірімді айтып отырмын, - деді депутат.

Осы мәселеге қатысты қоғамда түрлі пікірлер пайда болды. Тіпті шоу-бизнес өкілдері де үнсіз қалмады. Соның ішінде белгілі продю-

ынша, қазіргі таңда көптеген ер адамдар отбасында шешім қабылдау жағынан әлсіз, әйелінің айтқанынан шықпайтын жағдайлар жиі кездеседі. Тәңірберген Бердоңғар бұл туралы былай деді:

- Қазір ерлер бұрынғыдай емес. Әйелінің айтқанынан шықпайтын, бәрін сол шешетін еркектер көп. Мұндай отбасыларда ер мінезді әйелдің екі күйеуі болуы - табиғи нәрсе. Бірі үй жинап, екіншісі тамақ істесе, несі айып? Егер ондай өмір шындығы бар болса, заңдастыру керек, - дейді ол.

Дүйсенбі - Понедельник, 17 қараша

05.00 Сериал «Восточные сладости»
07.00 «Оян!»
10.00, 18.00 Новости
10.10 Глобальные события
10.30 Мультсериал «Белка и стрелка. Тайны космоса»
11.00 Реалити-шоу «Шеберлер шайқасы»
12.00, 20.00 Телехикая «Ғашықтың тілі»
13.45, 21.45 Телехикая «Жарық күн»
14.30 «Хақың бар»
14.50, 19.30 Жаңалықтар
15.00 Жұмыр жер
15.30 «Айтыс айнасы»
16.00 «Әсем әндер»
16.30 Кино. «Миллионға келістік»
18.30 Пульс планеты
19.00 Жер-жаһан
22.40 «КешREC»
23.40 Концерт «Jan sygym»
01.40 Сериал «Перекресток»

06.00 «П@утина»
07.00 «Koremix-шоу»
09.00 «Доброе утро, Казахстан!»
08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
10.00 сериал «Мелодия на два голоса»
14.10 «Новости»
14.20 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30 «Басты жаңалықтар»
19.00 «Koremix-шоу»
20.00 «Главные новости»
20.30 Сериал «Первый от-дел-3»
01.20 Ночной кинотеатр
02.30 «Новости»
02.40 «Жаңалықтар»
02.50 «Паутина»
03.35 «Басты жаңалықтар»

07.05 «Әнім сен едің», ойын-сауық
07.45 «Әмір- сынақ», отандық телехикаясы
09.20 «Реальная мистика», реалити-шоу
14.30 сериал «Сашка»
16.30 «Реальная мистика», реалити-шоу
18.30 сериал «Однажды в Чукурова»
20.35 Кешкі жаңалықтар
21.00 Вечерние новости
21.40 сериал «Тест на бере-менность»
23.50 сериал «Подсудимый»
01.50 сериал «Поцелуй»
03.20 сериал «Кольцо с рубином»
04.10 «Әмір- сынақ», отандық телехикаясы
05.30 «Әнім сен едің», ойын-сауық
06.10 Кешкі жаңалықтар

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 «Жер жанны» - Жетісу» аудан, қала мәдени күндері
10.45 «Әсем әуен»
11.00 «Бір шәугім шай»
11.40 «Әсем әуен»
12.05 «Біздің толқын» /тікелей эфир/

ХАБАРЛАНДЫРУ

«Фирма «Максат» ЖШС жұртшылықты 2025 жылғы 24 қарашадан бастап 28 қарашаға дейін «Фирма «Максат» ЖШС Жетісу облысы, Талдықорған қаласы, үшін «Қоршаған ортаны қорғау» бөлімінде жария талқылаулар өткізу туралы хабарлайды.

Учаскенің және әсер ету аумағының географиялық координаттары: 44°59'33.21» СШ, 78°23'28.21 ВД.

Жоспарланған іс-шараның бастамашысы - «Фирма «Максат» ЖШС Жетісу облысы, Талдықорған қаласы, Медеу көшесі 3. Тел.: 8 705 329 55 47, e-mail: ira_maksat@mail.ru

Әзірлеуші: «Экология» ЖК, тел. 8 777 343 34 66. Талдықорған қаласы, Назарбаев көшесі 120/50, e-mail: Afanasieva_olga@mail.ru. Жоба материалдарымен ndbecology.gov.kz сайтында танысуға болады.

«Жетісу облысының табиғи ресурстар басқармасы» мемлекеттік мекемесі, тел. 8 (7282) 32-92-67, 8 777 171 90 39, e-mail: 7su_expertiza@mail.ru, Талдықорған қ., көш. Қабанбай батыр, 26. LEB сайтына https://ndbecology.gov.kz және бастамашының https://www.gov.kz/memleket/entities/zhetysu-natural?lang=ru сайтына сілтеме.

Ескертулер мен ұсыныстар ndbecology.gov.kz. сайтында қабылданады. «Жарияланған қоғамдық талқылаулар» бөлімінде және электрондық пошта: 7su_expertiza@mail.ru.

Сейсенбі - Вторник, 18 қараша

05.00 Сериал «Восточные сладости»
07.00 «Оян!»
10.00, 18.00 Новости
10.10 Мультсериал «Белка и стрелка. Тайны космоса»
11.00 «Бегом за деньгами»
12.00, 20.00 Телехикая «Ғашықтың тілі»
13.45, 21.45 Телехикая «Жарық күн»
14.30 «Әлұмет»
14.50, 19.30 Жаңалықтар
15.00 «Өзекті»
15.30 «Дәстүр»
16.00 «Әсем әндер»
16.20 Кино. «Воришки»
18.30 Пульс планеты
19.00 Жер-жаһан
22.40 «КешREC»
23.40 Концерт «Елімнің бір еркесі мен боламын»
01.40 Сериал «Перекресток»

06.00 «Паутина»
07.00 «Koremix-шоу»
08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
09.00 «Доброе утро, Казахстан!»
10.00 «Жить здорово!»
11.00 «Модный приговор»
12.00 «Давай поженимся!»
13.00 Сериал «Любить и нена-видеть»
14.10 «Новости»
14.20 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30 «Басты жаңалықтар»
19.00 «Koremix-шоу»
20.00 «Главные новости»
20.30 Сериал «Первый от-дел-3»
01.20 Ночной кинотеатр
02.30 «Новости»
02.40 «Жаңалықтар»
02.50 «Паутина»
03.35 «Басты жаңалықтар»

07.05 Кешкі жаңалықтар (қайталау)
07.25 «Әнім сен едің», ойын-сауық
08.20 «Раушан мен Саша», отандық телехикаясы
09.20 Вечерние новости
10.00 Сериал «Подсудимый»
12.20 Сериал «Тест на бере-менность»
14.30 Сериал «Сашка»
16.30 «Реальная мистика», реалити-шоу
18.30 Сериал «Однажды в Чукурова»
20.35 Кешкі жаңалықтар
21.00 Вечерние новости
21.40 Сериал «Тест на бере-менность»
23.50 Сериал «Отставник»
01.40 Сериал «Поцелуй»
03.10 Сериал «Кольцо с рубином»
04.00 «Раушан мен Саша», отандық телехикаясы (қайталау)
05.00 «Әнім сен едің», ойын-сауық (қайталау)
06.10 Кешкі жаңалықтар (қайталау)

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы)
09.30 Новости (Область Жетісу)
10.00 «Түркістан менің жүрегімде» телехикаясы

ОБЪЯВЛЕНИЕ

ТОО «Фирма «Максат» информирует общественность о проведении публичных обсуждений с 24 ноября по 28 ноября 2025г. по разделу «Охраны окружающей среды» для ТОО «Фирма «Максат» в г.Талдықорған области Жетісу.

Географические координаты участка и территории воздействия: 44°59'33.21» СШ, 78°23'28.21 ВД.

Инициатор намечаемой деятельности - ТОО «Фирма «Максат» в г.Талдықорған, ул. Медеу 3. Тел.: 8 705 329 55 47, e-mail: ira_maksat@mail.ru

Разработчик: ИП «Экология», тел. 8 777 343 34 66. г. Талдықорған, ул.Назарбаева 120/50, e-mail: Afanasieva_olga@mail.ru.

Ознакомиться с материалами проекта можно на сайте: ndbecology.gov.kz. ГУ «Управление природных ресурсов области Жетісу», Тел.8(7282) 32-92-67, 8 777 171 90 39, e-mail: 7su_expertiza@mail.ru, г.Талдықорған, ул. Кабанбай батыра, 26. Ссылка на сайт МИО https://ndbecology.gov.kz и на сайте инициатора https://www.gov.kz/memleket/entities/zhetysu-natural?lang=ru.

Замечания и предложения принимаются на сайте: ndbecology.gov.kz, в рубрике «Опубликованные публичные обсуждения» и e-mail: 7su_expertiza@mail.ru

Сәрсенбі - Среда, 19 қараша

05.00 Сериал «Восточные сладости»
07.00 «Оян!»
10.00, 18.00 Новости
10.10 «Народный контроль»
10.30 Мультсериал «Белка и стрелка. Тайны космоса»
11.00 «Бегом за деньгами»
12.00, 20.00 Телехикая «Ғашықтың тілі»
13.45, 21.45 Телехикая «Жарық күн»
14.30 «Біздің назарда»
14.50, 19.30 Жаңалықтар
15.00 «Өзекті»
15.30 «Көзқарас»
16.00 Худ. фильм «Любой проблема шешеміз»
18.30 Пульс планеты
19.00 Жер-жаһан
22.40 «КешREC»
23.40 Концерт «Ұлы дала жүрегі»
01.40 Сериал «Перекре-сток»

06.00 «П@утина»
07.00 «Koremix-шоу»
08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
09.00 «Доброе утро, Казах-стан!»
10.00 «Жить здорово!»
11.00 «Модный приговор»
12.00 «Давай поженимся!»
13.00 Сериал «Любить и ненавидеть»
14.10 «Новости»
14.20 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30 «Басты жаңалықтар»
19.00 «Koremix-шоу»
20.00 «Главные новости»
20.30 Сериал «Первый от-дел-3»
01.20 Ночной кинотеатр
02.30 «Новости»
02.40 «Жаңалықтар»
02.50 «П@утина»
03.35 «Басты жаңалықтар»

07.05 Кешкі жаңалықтар (қайталау)
07.25 «Әнім сен едің», ойын-сауық
08.20 «Раушан мен Саша», отандық телехикаясы
09.20 Вечерние новости
10.00 Сериал «Отставник»
12.20 Сериал «Тест на беременность»
14.30 Сериал «Сашка»
16.30 «Реальная мистика», реалити-шоу
18.30 Сериал «Однажды в чукурова»
20.35 Кешкі жаңалықтар
21.40 Сериал «Тест на беременность»
23.50 Сериал «Отставник»
01.40 Сериал «Поцелуй»
03.10 Сериал «Кольцо с рубином»
04.00 «Раушан мен Саша», отандық телехикаясы (қайталау)
05.00 «Әнім сен едің», ойын- сауық (қайталау)
06.10 Кешкі жаңалықтар (қайталау)

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы)
09.30 Новости (Область Жетісу)
10.00 «Түркістан менің жүрегімде» телехикаясы
10.30 К/ф «Біздің үйдің квартиранттары»

11.05 «Әсем әуен»
12.05 «Біздің толқын» /тікелей эфир/
12.50 «Саулықтың сыры»
13.05 «19 регион»
13.40 «Қылышсыз майдан»
14.30 «Ауылдан адам көшкенмен...»
14.45 Әсем әуен
15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир
15.20 «Шашу»
16.00 Новости/прямой эфир
16.20 К/ф «Үйде жалғыз емеспіз»
17.00 «Дала сыры»
17.20 «Абадан»
18.00 «19 аймақ» /тікелей эфир
18.40 «Әсем әуен»
19.30 «Агро аймақ»
19.40 Әсем әуен
20.00 «Түркістан менің жүрегімде» телехикаясы
20.30 Қорытынды жаңалықтар (Жетісу облысы)
21.00 «Әсем әуен»
21.30 Итоговые новости (Об-ласть Жетісу)
22.00 К/ф «Ағайындылар»
22.40 «Әсем әуен»
23.20 «Аман болайық»

06.00, 04.00 «Әзіл студио» ойын-сауық
06.30, 03.00 «Tik Tok show» ойын-сауық
06.50, 20.00 Информбюро (рус., каз.)
08.00, 01.50 «31 әзіл» ойын-сауық
09.00 «Саумал»
09.20 «Күліп All» ойын-сауық
09.40 Мультсериал «Пингви-ны Мадагаскара»
10.40 Мультсериал «Аватар. Легенда об Аанге»
11.40 Мультсериал «Губка Боб»
12.50 Худ. фильм «Говоря-щие с ветром»
15.50 Худ. фильм «Неоспори-мый-2»
18.00 Худ. фильм «Неоспори-мый-3»
21.00 Худ. фильм «Хитмэн. Агент 47»
23.00 Худ. фильм «22 мину-ты»
01.00 «Мұрагерлер» теле-хикаясы
02.40 «Time Vine» ойын-сауық
03.20, 05.00 «What's up?» ойын-сауық
04.20 «1001 Әзіл» ойын-сауық
04.30 Телевикторина
05.20 «Ризамын» ойын-сауық

06.02 Телехикая «Жүрекке жазылған жол»
07.00, 00.40 Жаңалықтар
07.30, 01.10 Новости
08.00 Телехикая «Ғаламат ғасыр. Хюррем»
10.00, 20.00 Сериал «Черная любовь»
12.00, 22.00 Сериал «Стам-бульская невеста»
13.00 Жаңалықтар
13.15 Новости
13.30 Сериал «Дикая роза»
14.30 «Саулықтың сыры»
Бағдарлама
14.50, 23.50 Әзілің жарасса
15.40 Телехикая «Кек қуған әйел»
16.50, 18.30 Сериал «Велико-лепный век. Хюррем»
18.00 Жаңалықтар
19.30 Новости.
22.50 Сериал «Месть жен-щины»
01.40 Жұлдызды шаңырақта
02.10 Әйгерім Сейфолланың Сырласуы
03.10 Япырай
04.00 Қызықты weekend
04.50 Телехикая

ТӘУЕЛСІЗБІН!

Заман өтті -
Қансыратып қанаған.
Заман өтті -
Қалтыратып тонаған.
Тәуелсіздік келді, міне, ақыры,
Зорға жеттім,
Зорға жеттім мен оған!

Тәуелсізбін!
Әр күніммен мақтанам!
Барып тұрып, басқаларға ән салам,
Қанатымды байламай, күн қылдым
Шешілді енді менің әр күн-түнім.

Желтоқсанның мұзда жанған алауы,
Отқа салды әрбір менің жанымды.
Мұз өкілде әр адамның арманы -
Көздің жасы мөлдіреп, құламауы.

Аяла Бейсембай,
Қадырғали Қосымұлы Жалайыри атындағы орта мектеп-гимназияның 7-сынып оқушысы
Көксу ауданы, Балпық би ауылы

ЖЕЛТОҚСАН ЖЕЛІ ЫЗҒАРЛЫ

Желтоқсан – қыс айының бірі. Сонымен қатар желтоқсан айының 16 жұлдызы – Тәуелсіздік күні! Бұл күні халқымызбен тәуелсіздік күнін тойлап, сабаққа бармай демаламыз.

Тәуелсіздік күні – барша қазақ халқы үшін ең мықты мереке. Себебі бұл күні бір жағынан қуанамыз, бір жағынан желтоқсанда құрбан болған аға, әпкелерімізді еске алып, олардың ерліктеріне бас иеміз. Теледидардан, әлеуметтік желілерден, газет беттерінен желтоқсан оқиғасына қатысып, ерлік көрсеткен боздақтардың өмірбаяндарымен танысамыз. Таныса отырып, тәуелсіздік елімізге оңайлықпен келмегенін түсінеміз.

Мұқағали Мақатаев өзінің «Отан туралы» өлеңінде былай жырлайды:

«Мен оның түнін сүйем, күнін сүйем,
Ағынды өзен, асқар тау, гүлін сүйем,
Мен оның қасиетті тілін сүйем,
Мен оның құдіретті үнін сүйем!...». Мен де Отанымды жақсы көремін! Қазақ боп туылғанымды мақтан тұтамын! Қазақ елі жасасын!

Елімізді 16 желтоқсан – Тәуелсіздік күнімен құттықтаймын! Ел іргесі аман, бейбіт заман болсын! Тәуелсіздігіміз мәңгілік болсын!

Аман Шалқыбек,
Қадырғали Қосымұлы Жалайыри атындағы орта мектеп-гимназияның 5-сынып оқушысы
Көксу ауданы, Балпық би ауылы

ОТАН ҮШІН ЖАН ПИДА

Көктен түскен құдірет – олардың жүрегіндегі үміт еді.

Батырлар кіндігінен үзіліп шыққан әрбір үн – «Елім!» деп еңіреген асыл жүректің лүпілі болатын.

Жанартаудай жарылған сол рух талайға дем берді, талайға күш берді.

Олар найзаның ұшына ел тағдырын іліп, қылыштың жүзіне намысын қондырды.

Жауын көрсе – жасымай,
Дауыл келсе – басымай,
Қара бұлт үйірлесе – қаймықпай,
Жерұйықтай жерін қорғап,
Көктен үміт тіледі.

Сол ұлы арман –
Бүгін біздің азаттығымызға айналды.

Қазақтың әрбір тасында,
Әрбір даласында,
Әрбір тау мен өзенінде
Сол бабалардың ерлігі әлі күнге сайрап жа-
тыр.

Олар – өлсе де мәңгі өлмегендер.

Олар – жүрекке өшпес із қалдырғандар.

Олар – елдіктің алтын тамыры.

Біз сол тамырдан нәр алып,
Бүгін көкті сүйеп тұрған азат елге айналдық.

Тәуелсіздік – сол ерлердің омырауынан
тамған қанның өтеуі,

Сол батырлардың атой салып кеткен
арманының жүзеге асқаны.

Енді бұл қасиетті мұраны
Ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу –
Біздің парыз, біздің борыш!

Айерке Мұқтарқызы,
Қадырғали Қосымұлы Жалайыри атындағы орта мектеп-гимназиясының 7-сынып оқушысы
Көксу ауданы, Балпық би ауылы

ЖЕЛТОҚСАН ЖЕЛІ МӘҢГІ ЖҮРЕКТЕ!

Біздің ата-бабамыз тәуелсіздік алу үшін көп қиыншылықты бастарынан өткізді. Қыстың ызғарлы желтоқсан айында студенттер президентті орыс қылдырып қойғысы келмегеннен қарсы шығып, бас көтерді. «Неге қазақтарды қазақ басқармайды?» деген қарсы қимыл басталды. Сол сөзді естіп, орыстар көтерілісшілерді ұрып-соғып, университеттен шығарып, қуғынға ұшыратты.

Көтеріліс болған жылдары өте қиын болды. Алаңға шыққан жастар талай қиналды, қайғырды, әділдікті қалады. Сондықтан осындай зор қиындықпен келген тәуелсіздікті бағалай білуіміз қажет. Біз үшін, отан үшін ата-бабамыз соғысты. Олардың арқасында қазір біз тыныш, бостандықта өмір сүріп жатырмыз!

Желтоқсанның мұзда жанған алауы - азаттықты аңсаған жастардың отты рухының көрінісі. Сол бір суық күндер қазақ жастарының ерлігін мәңгі тарихта қалдырды. Желтоқсан - еркіндікке бастар жол.

Желтоқсанның желі қатты, қарлы,
Жастар шықты намысты, арлы.
Тәуелсіздік таңы атқан күнде,
Ерлік рухы мәңгі жарқырады!

Аязжан Даутбек,
Қадырғали Қосымұлы Жалайыри атындағы орта мектеп-гимназияның 7-сынып оқушысы
Көксу ауданы, Балпық би ауылы

ЖЕЛТОҚСАННЫҢ МҰЗДА ЖАНҒАН АЛАУЫ

Біздің қазақ елінде көптеген қайғылы оқиғалар болған. Соның бірі - желтоқсан оқиғасы. Ол кезде қазақ халқы қиын кезеңде өмір сүрді.

16 желтоқсан - Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік күні. Бұл күннің тарихы сондай терең. 1991 жылы Қазақстанның жоғары кеңесі «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі» туралы Конституциялық заң қабылдағаннан кейін ұлттық мереке ретінде белгіленді. Себебі, 1986 жылы қазақ халқы орыстарға бағынышты болғаннан кейін көтеріліске қазақ жастары шықты. Көптеген адамдар қаза тауып, үйлеріне қаралы хабар барды. Әрі жоқшылық заманы болды. Қазақ жастары берілмей соңына дейін күресті, 1991 жылы 16 желтоқсан халқымыз тәуелсіздік алды.

Осылайша бәріне шыдаған мықты ата-бабамыздың арқасында ешкімге тәуелсіз жерге жеттік. Әрі орыстарға тәуелді болмадық. Осындай батыл және мықты батыр ата-бабамызға мың алғыс.

Аяулым Қуанышқызы,
Қадырғали Қосымұлы Жалайыри атындағы орта мектеп-гимназияның 7-сынып оқушысы
Көксу ауданы, Балпық би ауылы

ЖЕЛТОҚСАН АЛАУЫ

Желтоқсанның мұзда жанған алауы,
Ел жүрегін қозғап өткен қалауы.
Намыс оты лапылдаған жастарда,
Тәуелсіздік - ұлттың бағын сынауы.

Қарлы боран, қыстың қатал таңында,
Жас жүректер тулап шықты қанында.
«Азаттық!» деп ұрандатқан ұл-қыздар,
Қалды мәңгі елдің есі, жанында.

Сол желтоқсан - ерлік толы тарих-ай,
Жастар рухы биік тұрды алыптай!
Жанған алау сөнбес мәңгі жалын боп,
Жол көрсетер ұрпақтарға жарықтай.

Елім бүгін еркін өмір кешуде!
Тәуелсіздік туы мәңгі желбір өсуде.
Желтоқсанның рухы мәңгі жүректе,
Жанымыздың оты болып түсуде.

Кәусар Қырғызбай,
Қадырғали Қосымұлы Жалайыри атындағы орта мектеп-гимназияның 7-сынып оқушысы
Көксу ауданы, Балпық би ауылы

ТЕЛҚОҢЫР

Д.ҚОНАЕВ: ЖАЗЫЛБЕК – ТӨРТ ТҮЛІК МАЛДЫҢ КИЕСІ, САЙЫН ДАЛАНЫҢ ИЕСІ

ТАЛДЫҚОРҒАНДАҒЫ КӨШЕЛЕРДІҢ БІРІНЕ АТАҚТЫ ШОПАН ЖАЗЫЛБЕК ҚУАНЫШБАЕВТЫҢ АТЫ БЕРІЛІПТІ ДЕГЕН ХАБАРДЫ ЕСТІГЕНДЕР РЕДАКЦИЯҒА ТЕЛЕФОН ШАЛЫП «ОЛ КІСІ ТУРАЛЫ МАҒЛҰМАТ БОЛСА ОҚЫРМАНҒА КЕҢІРЕК ТАНЫСТЫРСАҢЫЗДАР» -ДЕГЕН ТІЛЕКТЕР АЙТЫЛУДА. ОҚЫРМАНДАР ӨТІНІШІНЕ ОРАЙ, ЕҢ АЛДЫМЕН УИКИПЕДИЯДАН АЛЫНҒАН ЖАЛАЙЫРДЫҢ ҚАЙШЫЛЫ РУЫ ТУРАЛЫ ДЕРЕКТЕРГЕ КӨЗ САЛА КЕТЕЙІК. ӨЙТКЕНІ АТАМЫЗ ЖАЗЫЛБЕК ҚУАНЫШБАЕВ ЖАЛАЙЫРДЫҢ ҚАЙШЫЛЫ РУЫНАН ЕКЕНДІГІ БЕЛГІЛІ.

ЖАЛАЙЫР ҚАЙШЫЛЫ

Жалайырдың ішіндегі Қайшылылар шежіре деректері бойынша Сіргелі-Қайшылылардың XV ғасырда ауған бір тармағы ретінде аталады. Аңыздағы «Ойсыл ұрпақтарының қырғынында» барша Ойсыл ұрпақтарымен бірге қаза болған Сырымбеттің хан ордасында тігіншілікпен айналысатын «Алтын қайшылы» Ізбике (Айызбике, Айшабике, Уызбике) ісмерден туған екі баласы аман қалады:

Нан (Нәнді би) мен Тола (Төле). Ойсылдың жаулары оның ұрпағын түгел жою үшін барша тұқымын қазбалай қудалайды, қырады. Ізбике ісмер үлкен ұлы Нанды сырт көзден жасырып, өзі асырап бағады, ал Толаны қуғыннан аман алып қалу үшін өзінің төркіні – Жалайыр жұртына асырыпты. Ісмер Ізбикенің «Алтын қайшылы» деген айқындауыш ныспысына байланысты оның балаларынан тарайтын рудың атауы мен таңбасы «Қайшылы» аталады.

Міне, осылайша барша Қайшылы ұрпағы шежіре мен аңыз бойынша осы Нан мен Толадан таратылады. XX ғасырдың 30-шы жылдарына дейін қос Қайшылы (Сіргелі ішіндегі Қайшылылар мен Жалайыр ішіндегі Қайшылылар) өзара қыз алыспаған. Одан кейін де екі жақтың ақсақалдары арасында қыз алысу туралы келісім-кеңес болғаны туралы оқыған да, естіген де емеспіз. Демек, әлі күнге екі Қайшылы өзара қыз алыспайды деген сөз. Бұл өзара туыстықтың тағы бір дәлелі.

ЖУРНАЛИСТІҢ ЖОЛЖАЗБАСЫНАН

2006 жылдың жазы. Жолсапардамын. №4-ші Астана – Алматы жүрдек пойызы Шуға таң ата жетеді екен. Ал менің барайын деп келе жатқан жерім – Мойынқұм. Ол біз жақындап кеп қалған аталмыш стансаның өкпе тұсы. Сондықтан мана күндіз хабарласқан адамдарыма берген уәдем бойынша осы жерден

түсіп қалуым керек. Солай еттім де.

Перронда мені ұзын бойлы, аққұба жігіт қарсы алды. Өзін: «Аудан әкімінің орынбасары Бәкен Тұрарқұлұлы Бейсебаев» деп таныстырған ол: «Бұрын Мойынқұмда болып па едіңіз?» деді әңгімеге тартып.

– Жоқ. Бірінші рет келе жатырмын, – дедім мен. Мақсат та, міндет те біреу, бауырым. Ол – шопаната Жазекеңнің, атақты Жазылбек Қуанышбаевтың

Жанболат Аупбаев,
Қазақстанның еңбек сіңірген
қайраткері

егіз ұлы Қойшыбай мен Тойшыбайды көру. Кезінде қарияның бір перзентке зар болып, құдайдан мойнына бұршақ салып жүріп тілеп алған тұяқтары емес пе еді олар. Міне, сол егіздер қандай жігіт болып өсіп, нендей кәсіппен шұғылданады екен, соны біліп, өздерімен ауызба-ауыз сөйлесу. Әңгімелесу. Одан басқа ешқандай шаруам жоқ, айналайын!

Біз әңгімемен Мойынқұмға қалай келіп қалғанымызды байқамай да қалыппыз. Әкімдікте аудан басшысы Оңдасын Жиенқұлов қарсы алды. Ол өте қарапайым, болмыс-бітімі педагогтарға ғана тән парасаттылыққа ие, бет-әлпетінде ешқандай жасандылық жоқ, қимыл-қозғалысы көзіміз көріп жүрген көп көкелеріміздегі кердеңдіктен ада, мінезі жібектей жан екен.

– Мұнда келген мақсатыңызды

түсіндім. Сондықтан әңгімені текіссапар тақырыбына бұрар болсақ, мәселе былай, – деді Оңдасын Елубайұлы.

– Біздің осы өңірден кезінде Жазекең бастаған 9 Еңбек Ері шыққан. Ал бұл дегеніңіз Қазақстандағы көп ауданның қолы жетпеген жетістік. Соны ескеріп, осы Мойынқұм жерін 20 жылдан астам уақыт басқарған Айтбай Назарбеков деген абзал ағамыз бүгінгі ұрпаққа бір керемет істі бітіріп беріп кетіпті. Ол бұл кісінің сонау 80-ші жылдардың соңында сәулетшілер мен мүсіншілерге арнайы тапсырма бергізіп, басы «Шопаната» деген монументтік ескерткіштен тұратын, ал соңы «Батырлар аллеясы» деп бітетін жоғарыдағы Еңбек Ерлерінің бюсті бейнеленген кешенді орнатқызғандығы.

ШОПАН АТА МОНУМЕНТІ МЕН ЗИРАТЫ

Қазір біз патриоттық тәрбиенің құрамдас бөлігі болып табылатын осы ескерткіштер ансамбліне қарап: «Заманның кең кезіндегі қолға алынған сол шараның өз уақытында біткені қандай жақсы болған!» деп бәрін де ризашылықпен еске аламыз. Жүріңіз, орталық парктегі сол жерді сізге көрсетейік. Өйткені онда Жазекең мәңгілікке дамылдаған. Қарияның зираты сол жерде. Тағзым етейік.

...Алыстан байқап келеміз. Паркке жақындағанда алдымыздан бір алып бейне асқақтай көрінді. Жолбасшы жігіттеріміздің бірі, аудандық әкімдіктегі мәдениет және тілдерді дамыту бөлімінің меңгерушісі Мақсат Сейдалиевтің түсіндіруінше, бір кездегі «Шопаната», қазіргі «Жазылбек Қуанышбаев» ескерткіші осы екен.

Бұл жерде біз «бір кездегі» деген сөз тіркесін текке қолданып отырғанымыз жоқ. Білетіндердің айтуына қарағанда биіктігі астындағы тұғыртасымен қоса есептегенде 5 метрдей болатын монумент алғаш рет ашылғанда, онда

«Шопаната» деген жазу тұрыпты. Ал кейін Жазекең бақилыққа аттанып, денесі осы жерге қойылған соң тұғыртастағы анықтама қаңылтырды бұрандасынан босатып алғанда, оның астынан «Жазылбек Қуанышбаев» деп жазылған сөз шыға келген.

Осы жерде бір жағынан тірі кезінде көзін бақырайтып қойып орнатқан ескерткішті ақсақал қалай қабылдайды деген ұлттық менталитеттен туындаған сақтықты символдық ұғым арқылы шешкен, екінші жағынан заман ертең қалай болады, бәрі де жетіп-артылып тұрған мынадай молшылық кезде қарияға қам қылсақ артықтық етпес деген қос ойды қатар ұстаған сол кездегі аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы Айтбай Назарбековтің тапқырлығына тәнті болғандайсың.

Соның нәтижесінде ол кісі әрі халық ұғымындағы шопанатаны да, әрі оның өмірде бар бейнесі Жазылбек Қуанышбаевты да көзге анық елестететін монументті қоладан күйғызып тұрып орнатып кеткен. Осындай әңгімелерді тыңдай келіп, ескерткіш түбіндегі ата зираты шетіне тізе бүктік. Сол сәтте бізбен бірге осында еріп келген атақты құсбегі Жапар Сатылғанов зауылдатып тұрып құран оқыды дейсіз. Дауыс мақамы жүйке-жүйенді босатады. «Бұл да бір дұрыс, иманды іс болды» дедік біз ішімізден. Сөйттікте құран аяқталғаннан кейін бетімізді сипап, кезінде Жазекең тұрған, қазір ұрпақтары тіршілік кешіп жатқан еңселі үйге бет алдық.

ШОПАН АТАНЫҢ ШАҢЫРАҒЫНДАҒЫ КЕЗДЕСУ

...Аулада бізді қарияның кемпірі Өлімхан апа мен ұлы Тойшыбай қарсы алды. Алғашқы аман-саулықтан кейін: «Қойшыбай қайда?» деп сұрадық. «Таразда тұрады, әйелі, бала-шағасымен бәрі сонда» деп жауап берді әжей. Содан кейінгі әңгімеден

ұққанымыз, Әлімхан апа зейнеткер, баласы – аудандық ішкі істер басқармасы бастығының көмекшісі, ал оның келіншегі осы Мойынқұмдағы Жазекеңе арналған мұражайдың меңгерушісі екен.

– Мен өзім осы облыстың бұрынғы Луговой ауданындағы Аспара елді мекенінің тумасымын қарағым, – деп бастады әжей әңгімесін. – Әкем Байділда үш ағайынды кісі еді. Үшеуі де соғысқа кетіп, одан қайтып оралмады. Анам Қойлықыздың майданнан қара қағаз келген сол 1943 жылдан бастап көрмеген азабы жоқ. Балалары біздер үшін ол кісінің отқа да, суға да түскен жайы бар.

– Жазылбек атамызға қашан, қалай қосылып едіңіз? Оған не себеп болды деп ойлайсыз?

– 1965 жылы. Соғысқа кеткен әкемізден бір ұл, екі қыз қалдық емес пе. Шешем екеуіміз міне, соларды жеткіземіз деп жүргенде менің жасым 28-ге келіп, «отырып қалған қыз» атанған жайым бар. Ал аталарыңның 64-тегі кезі болатын. Бәйбішесі Жайшыбала құрсақ көтермей, бір перзентке зар болып жүр екен.

– Қойшыбай мен Тойшыбай қарияның сол көптен күткен тұңғыштары ғой шамасы.

– Жоқ. Аталарыңның босағасын атағаннан кейін бір жылдан соң Рашид деген ұл баламыз өмірге келді. Денесі аппақ бoryқтай, үлкен қара көзді, торсық шеке сол сәбиімізге көз тиді-ау деймін, алты айдан кейін шетінеп кетті. Ғайыптың құсы деген... Сөйтіп жүргенде 1967 жылғы наурызда бәрімізді қуанытып Қойшыбайым мен Тойшыбайым өмірге келді емес пе.

– Есіңізге түсіріп көріңізші... Бұл балалардың кіндік шешесі кім? Егіздеріңіздің аты қалай, қандай жағдайда қойылып еді?

– Толғақ қатты қысып, Бірлік ауылындағы ауруханаға түскенімде, мені қарсы алып, бақылауға алған Жұлдызай Әбішова деген медбике мен бір неміс келіншегі екендігі әлі күнге жадымда. Кіндік шеше атанған да сол екеуі. Кейін білсем, қос перзентім жерге шыр етіп түскеннен кейін бір сағаттан соң медбикелер шалды телефонға шақырып, сүйінші сұраған ғой. Сонда аталарың әлгі екеуінің әрқайсысына бір қой, бір ешкіден атап, ол малдарды үйлеріне бірден жеткіздіртіп беріпті. Ауруханада үш-төрт күн жатып, қол-аяғымды бауырыма жинаған соң, мені үйге шығарып алуға шалдың бәйбішесі Жайшыбала келді.

Сонда: «Апа, міне мынау сіздің ұлыңыз. Құдай алдында сұрауым жоқ. Шын айтамын. Алыңыз!» деп егіздің жарық дүниеге келген алғашқысын әлгі кісіге қарай икемдедім. Мына сөзді естігенде жарықтық есі ауған адам сияқты теңселіп кетті де аңырап

жылаған күйі мені құшақтай алды. Содан біраз уақыт өткеннен кейін екеуіміз екі баланы құшақтаған күйі үйге келіп кірдік. Құтты болсын айтушы кісі көп екен. Солардың алдында аталарың қос перзентіне ат қойды. «Қойшыбай мен Тойшыбай болсын», – деді көзі жасаурай толқып. Сөйтіп, балаларымның есімдерін әкесінің өзі қойған шырағым. Бұл анық нәрсе.

Әлімхан апа осы сөздерді айтып болды да: «Тағы қандай сауалың бар?» дегендей бетіме барлай қарады. Мен бірауық терең ойға кеттім. Көз алдыма 1992 жылдың 4 қаңтары келді. Дәл сол күні мен Димекеңнің, Дінмұхамед Ахметұлы Қонаевтың алдағы келе

жатқан 80 жылдық мерейтойына байланысты ақсақалдан сұхбат алуға барған едім. Сондағы ол кісіге дайындап апарған 12 сұрақтың ішінде: «Диқанбаба Ыбырай Жақаев, шопаната Жазылбек Қуанышбаев, қазақ ауыз әдебиеті Могиканының соңғы тұяғы Кенен Әзірбаев... Осы кісілермен алғаш рет қалай таныстыңыз? Сізбен кезінде бұл адамдардың тағдырын байланыстырған не нәрсе еді?» деген сауал да бар болатын. Бұған Димекең: «Жазылбек Қуанышбаев менің есімде төрт түлік малдың киесі, сайын даланың иесі ретінде сақталып қалды. Ол кісіні исі қазақ баласының бағы мен бақыты бір басынан байқалатын кеңпейіл қария деп те айтуға болады. Мен Жазекеңмен көп әңгімелесетінмін, ол еңбек ететін Жамбыл облысының Мойынқұм ауданына жиі барып тұратынмын. Атақты шопанның мұрагері – егіз ұлдар Қойшыбай мен Тойшыбай дүниеге келгенде ақсақал мені сол қуаныш тойына да шақырған. Кейін әлгі қос жеткіншек қарт шопан әкесін ертіп Алматыға келді. Оқуға түспек ниеттері бар екен. Мен оларға үй жөнінен жәрдем бердім» - деп жауап берген еді.

Жазекеңнің қара шаңырағында отырып мен сол сөзді есіме алдым. Есіме алдым да үй иелерінен: «Сіздер сол жүздесуді білесіздер ме? Білсеңіздер, кеңірек айтып беруге қалай қарайсыздар?» деген өтініш білдірдім.

– Иә, ол жәйттен хабардармыз, – деді Әлімхан апа. – Қойшыбай мен Тойшыбай Мойынқұмдағы орта мектепті бітірген соң аталарына: «Алматыға барып оқуға түсеміз» демей ме. Шал екі ұлды жетектеп алып Димекеңнің үйіне ат басын тірмей ме. Мәселенің мән-жайын дұрыс түсінбеген бе, жоқ әлде басқа бір ойдан арыла алмай отырған ба, әйтеуір үлкен кісі: «Тү-у, Жазеке-ай. Сіздің осындай шаруаңыз бітпей-ақ қойды ғой» депті. Сонда аталарың: «Бұл жерде сіздікі, біздікі дейтін ештеңе жоқ, қарағым Димаш. Біле білсең менің балам, бүкіл Қазақстанның баласы, сенің де балаң. Сондықтан...» дей бергенде:

«Түсіндім... Түсіндім, ақсақал. Қанша бала болса да әкеле беріңіз. Мен айтқан тілегіңізді орындаймын» - депті күліп.

Егіздердің бірі Қойшыбай – зоотехникалық-малдәрігерлік институтына, екіншісі Тойшыбай – ҚазҰУ-дің Заң факультетіне сол жолы осылай түсті емес пе. Ал үй мәселесіне келсек, ол да рас. Димекең шалға: «Оқудағы балаларыңызға келіп жүргенде қонақ үйді сағаламай осында тұрыңыз», – деп төрт бөлмелі үй берген. Басында бәрі дұрыс еді, кейін оны ұқсата алмадық. Туыс қызымыз: «Үй-жайым жоқ. Кіре тұрайын», – деді де артынан бәрінің басына су құйды. Қайтеміз, қолдан келер қайран жоқ. Бас аман болсын дедік те қойдық.

ЖАЗЫЛБЕК АТАНЫҢ КИЕСІ...

– Қазір қалай тұрып жатырсыздар?

– Құдайға шүкір. Біреуден ілгері, біреуден кейін дегендей... Ел не көрсек біз де соны көрудеміз. 90-жылдардың басында отбасымыздың қатты бір қиналған кезі болды. Электр жарығы тапшы, еңбекақы мен зейнетақы уақытылы берілмей жатқан кез еді ғой ол уақыт. Сондай күндерде алты бөлмелі мына еңгередей үйді жылытуға мүмкіндік болмады. Көмір де, ағаш отын да тапшы. Екі қыс бойы дірдектеп шықтық. Содан кейін бұл үйді сатып,

шағын бір баспанаға көшуге әрекет жасадық. Үй сатылады деген хабарды ауданға прокурор болып келген жігіт естіп: «Қазірше кіре тұрайық, ақшасын көктемге таман берейік» деді. Біз келістік. Сөйттік те осы көшенің келесі бетіндегі шағын үйге барып орнықтық. Сол-ақекенекінемеремнің мазасы кетті. «Түсіме атам кірді, – дейді Еркебұлан – Есіктің алдында мұңайып отыр екен «Ата!» десем бұрынғыдай мейірленіп қарамайды». Екінші немерем Нұрлан да осындай бірдеңелерді айтады. Бір күні үйге прокурордың өзі келмесі бар ма. «Түн болса болды, терезені біреу таяғымен тарсылдатып қағады да тұрады. Далаға шықсақ ешкім жоқ. Не өңіміз, не түсіміз екенін білмейміз. Сіз бен бізге өкпелеп жүрген ақсақал емес пе екен? Ренжімеңіз. Біз басқа үйге көшейік» дейді ол. Сөйтіп шалымның шаңырағына қайтып келген жайымыз бар. Мұның бәрі 90-шы жылдардағы қиындықтан туған шарасыздық қой қалқам. Өйтпесе аруақты алаңдатып нем бар. Қазір құдайға шүкір, жақсымыз. Ауылдағылар үшін бұл күндегі ең үлкен байлық ол – балалардың жұмыс істегені ғой. Ұлымның да, келінімнің де қызметі бар. Соған тәубе дейміз.

Әлімхан апа осы сөздерді айтты да бір сәтке үнсіз қалды. Мен анасының қасында отырған Тойшыбайға қарадым. Мінезі жұмсақ, салмақты, момын жігіт екені бірден көрініп тұр.

– Ал, батыр, сен не айтасың? Атаң туралы апаңның айтқандарына алып қосарың бар ма? – дедім мен оған.

– Жоқ. Бұл кісінің әңгімесінің бәрі дұрыс, – деді ол жөткірініп қойып. – Осылай, өзіңіз көріп отырғандай тірлік кешіп, жүріп жатқан жайымыз бар, аға. Үйімізге сіз сияқты адамдар көп келеді. Атамыз туралы есімізде қалған жәйттерді сұрайды. Көңілі толмай ренжіп кететіндері де бар. Жазекеңнің атағын шығармадыңдар дейді... Ол кісі өзінің атағын өзі шығарып кеткен адам ғой. Түсінбейміз, не талап ететіндерін.

– Ондай сөздерге ренжімендер айналайын, – дедім мен Тойшыбайға. – Бір қазақ екінші қазаққа ақыл айтып кетпесе, ішкен асы бойына сіңбейді. Сендердің мына шаңырақты ұстап отырғандарың, аналарыңды әлпештеп бағып-қаққандарың, қарияның атына жаманат келтірмей өздеріңді өздерің дұрыс ұстап жүргендерің үлкен мәртебе. Бай да, бағылан да болмай-ақ қойыңдар. Адам болыңдар! Одан артық ештеңенің керегі жоқ.

Осы сөздерді айтқан мен үй иелерімен қоштасып, қақпаға қарай аяңдадым. Қонақ үйге келіп жолға жиналдым...

(21 Ақпан, 2019)

«Ана тілі» газетінің сайтынан

«РЕФОРМА» немесе «ТЕСІК ЖАМАУ»?

ЖАҚЫНДА «TALDAU TALKS» ПОДКАСТЫНЫҢ ЖАҢА МАУСЫМЫНДА ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ РЕФОРМАЛАР ТАҚЫРЫБЫ ТАЛҚЫЛАНДЫ. СЕНАТ ТӨРАҒАСЫ МӘУЛЕН ӘШІМБАЕВ ЖҮРГІЗГЕН ЭФИРГЕ ҰЛТТЫҚ БАНК ТӨРАҒАСЫ ТИМУР СҮЛЕЙМЕНОВ ПЕН ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКА МИНИСТРІ СЕРІК ЖҰМАНҒАРИН СІЯҚТЫ ЖОҒАРЫ ЛАУАЗЫМДЫ ТҰЛҒАЛАР ҚАТЫСТЫ. АЛАЙДА, ШАҚЫРЫЛҒАН САРАПШЫ, ЭКОНОМИСТ АЙДАРХАН ҚҰСАЙЫНОВТЫҢ БАТЫЛ МӘЛІМДЕМЕЛЕРІ ПІКІРТАЛАСТЫҢ БАҒЫТЫН КҮРТ ӨЗГЕРТТІ.

ҚҰСАЙЫНОВ ҮКІМЕТТІҢ ҚАЗІРГІ ӘРЕКЕТТЕРІН «РЕФОРМА» ДЕП АТАУДАН БАС ТАРТЫП, ОЛАРДЫ «АХУАЛҒА БАЙЛАНЫСТЫ ТЕСІКТЕРДІ ЖАМАУ» ДЕП СІПАТТАДЫ.

Қазіргі парадокс: Табыс азайып, салық артуда

Экономист қазіргі жағдайдың бұл логикаға толығымен қайшы екенін баса айтады.

«Шын мәнінде халықтың табысы төмендеп жатыр. Жалақы азаюда», – дейді Құсайынов.

Осыған қарамастан, үкіметтің «Біз сондай жақсы жұмыс істедік, сондықтан көбірек салық төлеу керек деп санаймыз» деген ұстанымы, сарапшының пікірінше, абсурдты және реформаға жатпайды.

Саясаттан амалға айналған бюджет

Құсайыновтың сынының түйіні – бюджет пен салықтар өздерінің негізгі функциясын жоғалтқан. Олар «экономикалық саясаттың құралы» болудан қалып, тек «бюджетті түгендеудің (теңгерудің) тәсіліне» айналған. Бұл мемлекеттің экономикалық дамуды ынталандырудан гөрі, қысқа мерзімді фискалдық мәселелерді шешуге ғана мәжбүр болып отырғанын көрсетеді.

Ол тіпті «салықты көтеру керек» екендігімен келіседі. Алайда, ол мұның қалай және қашан жасалуы керектігіне тоқталады. Оның пайымдауынша, салықты көтерудің бір ғана әділ жолы бар:

1. Алдымен экономика өсуі керек.
2. Халықтың табысы артуы тиіс.
3. Бизнес дамуы қажет.

Осыдан кейін ғана мемлекет: «Біз сіздерге (өсуге) жағдай жасадық, өнді бөлісіңіздер» деп, салықты көтеруге моральдық құқығы болады.

АШЫНҒАН АНАЛАР АСТАНАДАҒЫ МИНИСТРЛІКТЕР ҮЙІНІҢ АЛДЫНДА МИТИНГ ӨТКІЗІП ЖАТЫР

ЕЛОРДА ТӨРІНДЕГІ МИНИСТРЛІКТЕР ҮЙІНІҢ АЛДЫНДА БАЛАСЫ ӘСКЕРДЕ ҚАЗА БОЛҒАН БІР ТОП АНА МИТИНГ ӨТКІЗІП ЖАТЫР, ДЕП ХА-БАРЛАЙДЫ TODAYINFO.KZ АҚПАРАТ АГЕНТТІГІ.

Марқұм сарбаздардың ана-лары казарма, асхана, дәліз, оқу залы сияқты барлық аумақтар бейнебақылауда болуын талап етті.

– Жазбаларға ата-аналар мен қоғамдық бақылау өкілдері қол жеткізе алсын. Бейнежазбаны жасыру немесе жою – қылмыстық жауапкершілікке әкелсін, – дейді митингіге шыққан аналар.

Сонымен қатар, олар әскерге шақыру жасы қайта қаралуын талап етті.

– 18 жастан шақыру тоқтатылсын. Қызметке тек 25 жастан жоғары, өз еркімен келісімшарт негізінде келетін азаматтар қабылданын, – дейді аналар.

Сондай-ақ олар әскери техника мен құрал-жабдық жаңартылуын сұрады. – Барлық әскери бөлімдер заманауи техникамен және оқу-жаттығу құралдарымен толық қамтамасыз етілсін. Ескі немесе жарамсыз құралдар уақытылы ауыстырылып, қауіпсіздік пен тиімділікті қамтамасыз етсін, – дейді талап қойған аналар.

Аналар ҚР Конституциясының 1-бабы: «Адам өмірі – ең жоғары құндылық» және 12-бабы: «Әр адам өзінің құқықтары мен бостандықтарын қорғауға хақылы» қағидаларына сүйене отырып:

– Әскери қызмет кезінде қаза тапқан немесе мүгедек болған сарбаздардың отбасына өтемақы мемлекет тарапынан міндетті түрде төленсін.

Өтемақы әділ, тең және әр жағдайда жеке қарастырылып, қоғам өкілдері мен ата-аналардың қатысуымен анықталсын.

Мемлекет әр сарбаздың өмірін қорғауға міндетті болып, келісімшартқа арнайы «Өмір мен денсаулықтың кепілді сақтандыру» бабын енгізісін.

Бұл өтемақы қоғамдық әділеттілік пен мемлекеттің азамат алдындағы жауапкершілігінің көрінісі ретінде қарастырылсын, – деген талап қойды.

ОНЫҢ ІШІНДЕ, 16 ТРЛН ТЕҢГЕСІ ТҰТЫНУШЫЛЫҚ НЕСИЕ, ДЕП ХА-БАРЛАЙДЫ AQSAMNEWS.KZ ҚАРЖЫ НАРЫҒЫН РЕТТЕУ ЖӘНЕ ДАМУ-ТУ АГЕНТТІГІНІҢ ДЕРЕГІНЕ СІЛТЕМЕ ЖАСАП.

ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАРДЫҢ НЕСИЕСІ
22 ТРЛН. ТЕҢГЕДЕН АСЫП КЕТКЕН

КРЕДИТ

Агенттіктің мәліметінше, 2025 жылғы 1 қыркүйектегі жағдай бойынша Қазақстанда жеке тұлғаларға берілген несиелердің жалпы көлемі 22,7 трлн теңгеге жетті. Тамыз айында банктер қазақстандықтарға 1,8 трлн теңге көлемінде несие берген, бұл тұтынушылық несиелер портфелінің ұлғаюына себеп болды. «Тұтынушылық несиелер тамыз айында 2,1%-ға өсіп, 16 трлн теңгеге жетті. Ипотекалық қарыздар 2,5%-ға артып, 6,6 трлн теңгеге жетті. Оның ішінде нарықтық ипотека 3,8%-ға өсіп, 2,1 трлн теңгеге жетті», – делінген агенттік хабарламасында. Теңгедегі тұтынушылық несиелер бойынша мөлшерлемелер жоғары деңгейде қалып отыр – 21,5%, ал ипотека бойынша – 8,6%. Сонымен бірге, кредиттік портфель сапасы төмендеген: 90 күннен астам мерзімі өткен берешектердің үлесі (NPL90+) 4,5%-ға (1,07 трлн теңге) дейін өсті. Бұл көрсеткіш жылдың басында 3,8% болған. «Мұндай несиелер бойынша провизиялармен қамтылу деңгейі 65,4%», – деп нақтылады агенттік. Қыркүйек айына қарай банктердің активтері 66,6 трлн теңгеге жетті, ал сектордың сегіз айдағы табысы 14,7%-ға өсіп, 1,8 трлн теңгеден асты.

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ: ПРОБЛЕМАЛАР МЕН КҮРЕС ШАРАЛАРЫ

Сыбайлас жемқорлық Қазақстандағы күрестің күш-жігеріне қарамастан, ең маңызды проблемалардың бірі болып қала береді. Бұл құбылыс экономикаға, қоғамдық сенімге, сондай-ақ билік институттарының дамуына теріс әсер етеді.

Сыбайлас жемқорлықтың Қазақстан үшін салдары: 1. Экономикалық шығындар. Сыбайлас жемқорлық мемлекеттік қаражатты тиімсіз пайдалануға, артық шығыстарға, сондай-ақ мемлекеттік қызметтер сапасын төмендетуге ықпал етеді. Нәтижесінде ұлттық ресурстардың едәуір бөлігі елдің дамуына емес, жеке тұлғаларды жеке байытуға бағытталады.

2. Мемлекеттік институттарға деген сенімді бұзу. Адамдар сыбайлас жемқорлықтың жазасыз қалғанын көргенде, бұл мемлекеттік институттарға деген сенімді әлсіретеді. Бұл әлеуметтік тұрақсыздыққа және азаматтық белсенділіктің төмендеуіне әкелуі мүмкін. 3. Инвестициялық тартымдылықтың төмендеуі. Сыбайлас жемқорлық заңдар мен ережелердің сақталуына кепілдік берілмеген елге инвестиция салудан бас тартуы мүмкін шетелдік инвесторлар үшін тосқауылға айналады. Бұл экономикалық өсу мен дамуды баяулатады. 4. Кедейлікпен күресудің тиімсіздігі. Сыбайлас жемқорлық кедейлікпен күресуге және азаматтардың өмірін жақсартуға бағытталған мемлекеттік бағдарламалардың сапасына тікелей әсер етеді. Әлеуметтік қажеттіліктерге арналған қаражат көбінесе сыбайлас жемқорлық схемалары арқылы қайта бөлінеді, бұл осы бағдарламалардың тиімділігін

төмендетеді.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестегі маңызды қадамдардың бірі сыбайлас жемқорлық қылмыстары үшін жауапкершілікті арттыру болып табылады. Төменгі деңгейдегі шенеуніктерді қудалау ғана емес, сонымен қатар сыбайлас жемқорлық схемаларының артында тұрған адамдарды, соның ішінде жоғары профильді қатысушыларды жазалау маңызды.

Сондай ақ, білім беру және мәдени бас-тамалар. Қоғаммен жұмыс істеу және оның сыбайлас жемқорлықтың зияны туралы хабардарлығын арттыру маңызды элемент болып табылады. Мұны мектептердегі білім беру бағдарламалары арқылы, сондай-ақ азаматтарға сыбайлас жемқорлықтың сал-дары туралы білім беру науқандары арқылы жасауға болады.

Сыбайлас жемқорлық – бұл жаһандық про-

блема және Қазақстан БҰҰ мен Дүниежүзілік банк сияқты халықаралық ұйымдармен тәжірибе алмасу сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте халықаралық стандарттарды енгізу үшін белсенді ынтымақтасады.

Қазақстандағы сыбайлас жемқорлық – кешенді тәсілді талап ететін көпқырлы мәселе. Қазірдің өзінде қабылданған күш-жігерге қарамастан, сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мемлекеттік органдар жұмысының ашықтығын арттырудан бастап қоғамдағы терең өзгерістерге дейінгі барлық деңгейлерде жалғасуы тиіс. Жазаны қатайтып қана қоймай, сыбайлас жемқорлықтың өсуіне жол бермейтін жүйені құру маңызды.

Е.Е.Бельгибеков
Жетісу облысы бойынша
сот-сараптама институтының
аға-сарапшысы

Бейсенбі - Четверг, 20 қараша

05.00 Сериал «Восточные сладости»
07.00 «Оян!»
10.00, 18.00 Новости
10.10 «Неосеть»
10.30 Мультсериал «Белка и стрелка. Тайны космоса»
11.00 «Бегом за деньгами»
12.00, 20.00 Телехикая «Ғашықтың тілі»
13.45, 21.45 Телехикая Жарық күн»
14.30 «Пеосана»
14.50, 19.30 Жаңалықтар
15.00 «Әзекті»
15.30 «Әсем әндер»
16.00 Худ. фильм «Селфи с предками»
18.30 Пульс планеты
19.00 Жер-жаһан
22.40 «КешREC»
23.40 Концерт «Tugar»
01.40 Сериал «Перекресток»

10.00 «Түркістан менің жүрегімде» телехикаясы
10.30 К/ф «Біздің үйдің квартиранттары»
11.05 «Әсем әуен»
12.00 «Келін BATTLE» /тікелей эфир/
14.00 «19 аймақ»
14.40 «Агро аймақ»
15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир
15.20 «Әсем әуен»
16.00 Новости/прямой эфир
16.20 К/ф «Ағайындылар»
17.00 «Әзекжарды»
17.30 «Әсем әуен»
18.00 «19 регион» /тікелей эфир
18.40 «Саулықтың сыры»
18.50 «Әсем әуен»
19.30 «Таза мекен»
20.00 «Түркістан менің жүрегімде» телехикаясы
20.30 Қорытынды жаңалықтар (Жетісу облысы)
21.00 «Әсем әуен»
21.30 Итоговые новости (Область Жетысу)
22.00 К/ф «Қисық жолмен»
22.40 «Әсем әуен»
23.10 «Біздің толқын»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «П@утина»
07.00 «Kogemiz-шоу»
08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
09.00 Доброе утро, Казахстан!»
10.00 «Жить здорово!»
11.00 «Модный приговор»
12.00 «Давай поженимся!»
13.00 Сериал «Любить и ненавидеть»
14.10 «Новости»
14.20 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30 «Басты жаңалықтар»
19.00 «Kogemiz-шоу»
20.00 «Главные новости»
20.30 Сериал «Первый отдел-3»
01.20 Ночной кинотеатр
02.30 «Новости»
02.40 «Жаңалықтар»
02.50 «Паутина»
03.35 «Басты жаңалықтар»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар (қайталау)
07.25 «Әнім сен едің», ойын-сауық
08.20 «Раушан мен Саша», отандық телехикаясы
09.20 Вечерние новости
10.00 Сериал «Отставник»
12.20 Сериал «Тест на беременность»
14.30 Сериал «Сашка»
16.30 «Реальная мистика», реалити-шоу
18.30 Сериал «Однажды в Чукурова»
20.35 Кешкі жаңалықтар
21.00 Вечерние новости
21.40 Сериал «Тест на беременность»
23.50 Сериал «Отставник»
01.40 Сериал «Поцелуй»
03.10 Сериал «Кольцо с рубином»
04.00 «Раушан мен Саша», отандық телехикаясы (қайталау)
05.00 «Әнім сен едің», ойын-сауық (қайталау)
06.10 Кешкі жаңалықтар (қайталау)

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы)
09.30 Новости (Область Жетісу)

Жексенбі - Воскресенье, 23 қараша

ХАБАР

05.00, 01.20 ҚР Өнұраны
05.00 «Маңдай тер»
06.15 «Кім мықты?»
07.30 Концерт Саят Медеуовтың «Отаным менің» атты концерті
10.00 «Азамат» интеллектуалдық шоуы
11.15 «Өмір өрнегі»
12.30 Худ.фильм «Укрощение строптивого»
14.30 Мультфильм «Код под прикрытием»
15.50 Мультсериал «Царевна и дракон. Магическая книга»
16.30 «Қызық times»
17.45 Т/х «Келінжан»
20.00 «The Voice Қазақстан»
22.00 «7 күн»
22.40 Глобальные события
23.00 Худ.фильм «Охотника за головами»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Той базар»
07.20, 03.15 «Паутина»
09.35 «Повара на колесах»
10.40 Сериал «Часы с кукушкой»
15.20 «Две звезды. Семейный подряд»
17.40 Худ.фильм «Далекие близкие»
20.00 «Аналитика»
20.50 Сериал «Опасная близость»
02.00 «Что? Где? Когда?». Осенняя серия игр

КТК

07.00 ҚР Өнұраны
07.05 «Сен барда», Қуаныш пен Қарлығаштың ән-шашуы

Жұма - Пятница, 21 қараша

ХАБАР

05.00, 02.40 ҚР Өнұраны
05.00, 16.00 Сериал «Восточные сладости»
07.00 «Оян!»
10.00, 18.00 Новости
10.10 «Культурный контекст»
10.30 Мультсериал «Белка и стрелка. Тайны космоса»
11.00 «Бегом за деньгами»
12.00, 20.00 Т/х «Ғашықтың тілі»
13.45, 21.45 Т/х «Жарық түн»
14.30 «Арнайы репортаж»
14.50, 19.30 Жаңалықтар
15.00 «Әзекті»
15.30 «Әсем әндер»
16.00 Худ.фильм «Пять причин не влюбиться в казаха»
18.30 «Қоғам пікірі» саяси ток-шоуы
22.40 «ОйнаIQ»
23.40 Концерт Kalifarniya
01.40 Сериал «Перекресток»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 03.20 «Паутина»
07.00, 19.00 «Kogemiz-шоу»
08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан»
09.00 «Доброе утро, Казахстан»
10.00 «Жить здорово!»
11.00 «Модный приговор»
12.00 «Давай поженимся»
13.00 Сериал «Любить и ненавидеть»
14.10, 03.00 «Новости»
14.20, 03.10 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30, 04.05 «Басты жаңалықтар»
19.00 «Kogemiz-шоу»
20.00 «Главные новости»
20.30 «Парламент online»
20.55 «Поле чудес»
22.15 Сериал «Первый отдел-3»

КТК

07.00 ҚР Өнұраны
07.05, 06.10 Кешкі жаңалықтар (қайталау)
07.25, 05.30 «Әнім сен едің», ойын-сауық
08.20, 04.30 «Раушан мен саша», отандық телехикаясы
09.20 Вечерние новости
10.00 Сериал «Отставник»
12.20 «Тест на беременность»
14.30 Сериал «Сашка»
16.10 «Реальная мистика», реалити-шоу
18.30 Х/ф «Однажды в Чукурова»
20.35 Кешкі жаңалықтар
21.40 Сериал «Кочевница-3»
01.30 Сериал «Поцелуй»
03.00 Сериал «Кольцо с рубином»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы)
09.30 Новости (Область Жетісу)
10.00 «Түркістан менің жүрегімде» телехикаясы
10.30 К/ф «Ақылдылар ойыны»
11.05 «Әсем әуен»
12.00 «Біздің толқын»
12.50 «Саулықтың сыры»

08.20, 02.40 «Менің сүйікті донорым» отандық телехикая
09.40 Сериал «Кочевница-4»
13.40 Сериал «Сашка»
15.40, 22.00 «Реальная мистика» реалити-шоу
18.40, 03.40 «Алдараспан», әзіл мен ән думан кеші
21.00 «Портрет недели» с Артуром Платоновым
01.10 Х/ф «Поцелуй»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 «Апта» (қаз)
09.30 «Апта» (рус)
10.00 «Әсем әуен»
11.00 «Шашу»
11.40 «Жетісу әуендері»
12.00 «DARA LINE»
12.55 «Қылышсыз майдан»
13.40 «Дала сыры»
14.00 «Өнерде 50 жыл, өмірде

13.05 «19 регион»
13.40 «DARA LINE»
14.30 «Таза мекен»
15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир
15.20 «Шашу»
16.00 Новости/прямой эфир
16.15 Ауа райы
16.20 К/ф «Қисық жолмен»
17.00 «Спорт-Time»
17.10 «Бір шәугім шай»
18.00 «Әсем әуен»
19.00 «Жетісу жақұты»
19.35 «102» сообщают»
20.00 «Мейірімсіз ұл»
20.25 26-блок
20.30 Қорытынды жаңалықтар
21.00 «Әсем әуен»
21.30 Итоговые новости
22.00 «Келін BATTLE»

31 КАНАЛ

05.58 ҚР ӨНҰРАНЫ
06.00, 04.00 «Әзіл студио» ойын-сауық
06.30, 03.20 «Tik Tok show» ойын-сауық
06.50, 20.00 Информбюро (рус, каз)
08.00 «31 әзіл» ойын-сауық
09.00 «Саумал»
09.20 «Күліп All» ойын-сауық
09.40 Мультсериал «Пингины Мадагаскара»
10.40 Мультсериал «Аватар: Легенда об Аанге»
11.40 Мультсериал «Губка Боб»
13.20 Худ.фильм «Неоспоримый-3»
15.30 Худ.фильм «Честь дракона»
17.30 Худ.фильм «Робот по имени чаппи»
21.00 Худ.фильм «Терминатор. Да придёт спаситель»
23.30 Худ.фильм «Шулама»
02.00 «Мұрагерлер» телехикаясы
03.00 «Time Vine» ойын-сауық
03.40, 05.00 «What's up?» ойын-сауық
04.20 «1001 Әзіл» ойын-сауық
04.30 Телевикторина «BALA BATLLE»
05.20 Ризамын

7 КАНАЛ

06.00, 05.50 Өнұран
06.02 Телехикая «Жүрекке жазылған жол»
07.00, 00.40 Жаңалықтар
07.30, 01.10 Новости
08.00 Т/х «Ғаламат ғасыр. Хюррем»
10.00, 20.00 Сериал «Черная любовь»
12.00, 22.00 Сериал «Стамбульская невеста»
13.00 Жаңалықтар
13.25 Новости
13.30 Сериал «Дикая Роза»
14.30, 23.50 Әзілің жарасса
15.40 Т/х «Кек қуған әйел»
16.50, 18.30 Сериал «Великолепный век. Хюррем»
18.00 Жаңалықтар. Тікелей эфир
19.30 Новости. Прямой эфир
22.50 Сериал «Месье женщины»
01.40 Жұлдызды шаңырақта
02.10 Әйгерім Сейфолланың Сырласуы
03.10 Япырай
04.00 Қызықты weekend
04.50 Телехикая «Ата-ана, бала-шаға-2»

75 жыл» К.Темірбайұлы мен А.Кенжебекованың кеші
16.00 «Әсем әуен»
17.00 «Шашу»
17.40 «Саулықтың сыры»
18.00 «Единый народ»
18.30 «Абадан»
18.45 «Әсем әуен»
19.00 «Әзекжарды»
19.30 «Арнайы репортаж»
20.00 «Бір шәугім шай»
20.35 «Әсем әуен»
21.00 «Жер жәннаты - Жетісу» аудан, қала мәдени күндері
22.55 «Әсем әуен»

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00, 05.00 «Әзіл студио» ойын-сауық
07.00 «Күліп All» ойын-сауық
07.30 «Тәтті шоу» ойын-сауық
08.00 Мультсериал «Губка Боб»

Сенбі - Суббота, 22 қараша

ХАБАР

05.00, 01.20 ҚР Өнұраны
05.00 «Маңдай тер»
06.15 «Кім мықты?»
07.30 Концерт «Арқада салған ән қандай...»
09.30 «Президенттік резерв»
10.00 Мультфильм «Пушистый шпион»
11.20 Мультсериал «Царевна и дракон. Магическая книга»
12.00 Худ.фильм «Охотник за головами»
14.00 Реалити-шоу «Шеберлер шайқасы»
15.15 «The Voice Қазақстан»
17.15 Т/х «Келінжан»
18.15 «Жекпе-жек Айтыс»
19.45 «Алғашқы»
20.45 «Қызық times»
22.00 «7 күн»
22.40 Жұмыр жер
23.00 Худ.фильм «Укрощение строптивого»

ЕВРАЗИЯ

06.00,03.40 «Той базар»
07.00, 03.40 «Паутина»
09.00 Х/ф «Тетя Клава Фон геттен»
11.20 Сериал «Неслучайные встречи»
16.15 «Қаймақ»
17.00 «Жұлдызды жол»
19.00 «Kogemiz-шоу»
20.00 «Асау жаңалықтар»
20.35 «Заң мен ел»
21.00 Сериал «Опасная близость»

КТК

07.00 ҚР Өнұраны
07.05, 04.50 «Әнім сен едің» ойын-сауық
07.50, 02.20 «Менің сүйікті донорым» отандық телехикая
09.10 Вечерние новости
09.40, 21.00 Сериал «Кочевница-3»
13.50 Сериал «Сашка»
15.50 «Реальная мистика», реалити-шоу
18.50, 03.20 «Сен барда», Қуаныш пен Қарлығаштың ән-шашуы
00.50 Сериал «Поцелуй»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости (Область Жетісу)
10.00 «Мейірімсіз ұл»
10.30 К/ф «Ақылдылар ойыны»
11.05 «Әсем әуен»
12.00 «Біздің толқын»
12.50 «Спорт-Time»
13.05 М/ф «Мұңлық пен зарлық»
13.30 «Әсем әуен»
14.00 «Жетісу жақұты»

09.30 Кулиарная программа «Готовим с Адель»
10.00 Телевикторина «Telebingo»
10.25 Т/х «Менің Фаризам»
11.40 «Саумал»
11.50 Мультфильм «Похождение императора»
13.40 Мультфильм «Ледниковый период-4. Континентальный дрейф»
15.40 . Джонни Депп в фэтези «Пираты карибского моря. На краю света»
19.20 Худ.фильм «2012»
22.20 Худ.фильм «Тихое место»
00.20 «31 әзіл» ойын-сауық
03.00 «Tik Tok show» ойын-сауық
03.30 «Time Vine» ойын-сауық
03.50 «1001 Әзіл» ойын-сауық
04.00 Телевикторина «BALA BATLLE»
04.30 «What's up?»
05.30 Ризамын

14.35 «102» сообщает»
15.00 «Аман болайық»
15.45 К/ф «Елес»
17.00 «Шашу»
17.40 «Саулықтың сыры»
18.00 «Қылышсыз майдан»
18.50 «Әсем әуен»
19.00 «Ұлт ұяты»
20.00 «Дала сыры»
20.15 «Әсем әуен»
20.30 «Апта» (қаз)
21.30 «Апта» (рус)
22.20 «Жер жәннаты - Жетісу» аудан, қала мәдени күндері

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00, 05.00 «Әзіл студио» ойын-сауық
07.00 «Күліп All» ойын-сауық
07.30 «Тәтті шоу» ойын-сауық
08.00 Мультсериал «Губка Боб»
09.30 Кулиарная программа «Готовим с Адель»
10.00 Телевикторина «Telebingo»
10.25 Т/х «Менің Фаризам»
11.40 «Саумал»
11.50 Мультфильм «Похождение императора»
13.40 Мультфильм «Ледниковый период-4. Континентальный дрейф»
15.40 . Джонни Депп в фэтези «Пираты карибского моря. На краю света»
19.20 Худ.фильм «2012»
22.20 Худ.фильм «Тихое место»
00.20 «31 әзіл» ойын-сауық
03.00 «Tik Tok show» ойын-сауық
03.30 «Time Vine» ойын-сауық
03.50 «1001 Әзіл» ойын-сауық
04.00 Телевикторина «BALA BATLLE»
04.30 «What's up?»
05.30 Ризамын

7 КАНАЛ

06.00, 05.50 Өнұран
06.02 Телехикая «Ұлы дала жаңұясы»
06.50 Тақиясыз періште. Үздік бөлімдер
08.20 «Жиһанкез»
09.00 Әзілің жарасса
10.00, 20.00 Сериал «Черная любовь»
13.00, 21.00 Сериал «Стамбульская невеста»
14.00 Телехикая «Бауырлар»
15.10 Худ.фильм «Изъян»
17.40 Жұлдыздар шеруі
21.50 «Интуиция» Музыкалық шоу
23.40 Жарқыраған жұлдыз. Жаңа маусым
00.30 Қызықты weekend
02.00 Түпсана және жасыл нәски
03.30 Жұлдызды шаңырақта
04.30 Т/х «Ата-ана. Бала-шаға-2»

7 КАНАЛ

06.00, 05.50 Өнұран
06.02 Телехикая «Дем. Соңғы үміт»
06.50 Тақиясыз періште. Үздік бөлімдер
08.20 Доктор Тажина
09.00, 20.00 Сериал «Черная любовь»
15.00, 22.00 Сериал «Стамбульская невеста»
16.00 Телехикая «Үнсіз жүрек»
17.20 Әзіл әлемі
18.10 Мультфильм
22.50 Художественный фильм
00.40 Түпсана және жасыл нәски
01.30 «Құтқару қызметі»
02.30 «Япырай» Скетчком
03.20 Жұлдызды шаңырақта
04.20 Қызықты weekend
05.00 Т/х «Ата-ана. Бала-шаға-2»

3 МЛН. ТЕНГЕ НА 1 ЗАКЛЮЧЕННОГО ЗА 1 ГОД

Образование, здравоохранение, спорт – эти и другие сферы, а также траты на них обычно всегда в центре внимания общества. Но есть в стране учреждения, о которых особо говорить не принято и мало кого они интересуют. Речь идет про тюрьмы, колонии и СИЗО, которые получают из бюджета миллиарды тенге ежегодно. Один только день жизни осужденного обходится налогоплательщикам в 7500 тенге. Умножьте это на 40 тысяч заключенных, и становится понятно, что система наказания – дорогое удовольствие для страны. Что же входит в эту сумму, как формируется смета, почему заключенных так много и можно ли сократить нагрузку на бюджет, читайте в материале Azattyq Rýhy.

ЦЕНА НАКАЗАНИЯ

В 78 исправительных учреждениях в Казахстане сейчас мотают сроки 40 320 человек. По данным МВД на 11 июля этого года, больше всего заключенных – в Алматы и Алматинской области, на второй строчке – Карагандинская область, далее идут Шымкент с Туркестанской областью. Меньше всего приговоров, связанных с лишением свободы, услышали жители Мангистауской области. А на учете службы пробации состоят 27 362 человека.

В целом ничего особенного, если бы не один факт: заключенных, в числе которых убийцы, педофилы и насильники, ежедневно содержат добропорядочные и законопос-

форменное обмундирование, канцелярия, услуги связи, а также ремонт и обслуживание колонии. И как сообщал в прошлом году заместитель председателя КУИС Жанибек Баймаганбетов, в сутки содержание одного осужденного обходится бюджету в 7500 тенге.

Выходит, что в месяц на одного заключенного выделяют 225 тысяч тенге. А год жизни в тюрьме стоит уже 2 737 500 тенге.

Если же взять в расчет всех, кто находится на нарах, то расходы просто колоссальные: в день набегает сумма в 302,4 млн тенге, а за год – это 110,4 миллиарда тенге.

МИЛЛИАРДЫ НА ЗЭКОВ: ОПРАВДАНО ЛИ?

Цифры действительно колоссальные, потому возникает вопрос: разве не абсурд – направлять столь огромные суммы на содержание тех, кто причинил другим боль и горе, кто лишил других жизни? Как считает адвокат по уголовным делам Серик Айтбаев, траты на заключенных вполне оправданы.

«Эта сумма кажется обоснованной с учетом затрат на питание, одежду, постель, средства гигиены и обеспечение безопасности. Для сравнения: в некоторых странах ЕС стоимость содержания одного заключенного в сутки может достигать 100-300 долларов. Таким образом, 7500 тенге – это относительно скромная сумма, особенно если учитывать инфляцию и рост цен на продукты и энергоносители», – убежден Серик Айтбаев.

Рядовым казахстанцам тоже приходится сталкиваться с реальностью, где цены и инфляция растут едва ли не в геометрической прогрессии. Поэтому нельзя сбросить со счетов тот факт, что расходы на осужденных даже больше минимальной зарплаты и пенсии в стране, которые составляют 85 тысяч и 62 771 тенге соответственно.

лушные казахстанцы.

Как нам сообщили в МВД, суточные расходы на содержание одного осужденного составляют 2 900 тенге.

«В структуру прямых затрат на содержание осужденных входят расходы на питание, вещевое имущество, постельные принадлежности, средства гигиены, моющие-чистящие средства, коммунальные услуги, этапирование осужденных, а также проезд освобождающихся лиц. Из этих статей формируется общая сумма расходов на содержание спецконтингента. Указанные расходы являются едиными для всех учреждений уголовно-исполнительной системы, независимо от режима содержания и пола осужденных», – пояснили в ведомстве.

За их питание отвечают филиалы госпредприятия «Еңбек». А за здоровьем заключенных следит Минздрав.

«Питание осужденных соответствует всем предъявляемым требованиям. Заложка продуктов питания и выдача готовых блюд соответствует меню-раскладке, согласно норм. Касаемо приобретения медикаментов сообщаем, что медицинское обеспечение всех лиц, содержащихся в учреждениях УИС, находится в ведении Министерства здравоохранения», – добавили в МВД.

Однако в министерстве забыли упомянуть, что 2900 тенге – это лишь прямые расходы на содержание непосредственно самого заключенного. Поэтому в расчет лучше взять общие затраты, в которые входят: оплата сотрудников, которые работают в учреждении, их командировочные расходы,

заключенных, то не менее 200 тысяч тенге минимальная зарплата должна быть», – считает экономист Арман Байганов.

Экономически такие траты на тюрьмы и колонии – свыше 110 миллиардов в год, конечно, невыгодны и нагружают бюджет.

«Если бы у нас было меньше заключенных, то для экономики эти средства пошли бы на другие благие цели – на социальные направления, повышение зарплат. Но от этого никуда не денешься. Даже в развитых странах есть заключенные, которые так же дорого обходятся бюджету. Плюс здесь надо учитывать содержание, амортизацию здания, зарплату охраны, обеспечение безопасности, продукты питания. В целом, содержать персонал КУИС очень затратно. Поэтому не стоит думать, что эта сумма уходит только на продукты питания. На них не настолько много денег уйдет, а больше уходит на содержание обслуживающего персонала и управленческого состава. Все это недешево, учитывая инфляцию в Казахстане», – подчеркнул Арман Байганов.

ТЮРЬМЫ ТРЕЩАТ ПО ШВАМ: КАК СОКРАТИТЬ ЧИСЛО ЗАКЛЮЧЕННЫХ И СПАСТИ БЮДЖЕТ

Даже человек без экономического образования знает – когда речь идет о миллиардах, коррупционные риски всегда велики. Тюремная система – не исключение – и она может стать кормушкой для нечестных на руку. Плюс увеличение тюремного населения сказывается на экономике.

«Это негативно и для экономики, и для социального значения, когда большое количество заключенных в стране. Это говорит о том, что растет уровень коррупции, уголовных дел и вообще криминальная обстановка в стране. Чем больше заключенных, тем больше отвлечение средств от бюджета. Также это еще зависит от нашего законода-

с НПО для реабилитации», – убежден адвокат Серик Айтбаев.

Сейчас, по его словам, несмотря на современные реформы вроде декриминализации, амнистии и альтернативных мер, осужденных в Казахстане меньше не становится.

«Дело в том, что у нас высокий уровень преступности, особенно в сфере экономических и наркотических правонарушений. А суды по-прежнему склонны назначать реальные сроки даже за преступления небольшой и средней тяжести. Также есть культурные установки: в обществе и среди прокуроров, судей сохраняется стереотип, что тюрьма – это лучшее наказание», – перечислил он.

Альтернативы тюремному заключению, конечно, есть, но их применение ограничено, говорит юрист. По его словам, программы пробации, условно-досрочного освобождения и медиации не сильно развиты.

«Проблемы системы пробации – это нехватка специалистов и слабая координация с судами. Условно-досрочное освобождение применяется, но консервативно. По статистике, УДО получают около 20% от числа имеющих право. Суды часто отказывают из-за формальных причин, например, неоплаченный штраф, отсутствие «достоверных сведений» об исправлении осужденного или из предосторожности. Нет четких и ясных критериев в суде. А медиация используется крайне редко, в основном по делам ДТП, мелким кражам или хищениям. У нас отсутствует культура примирения, мало обученных медиаторов, особенно в регионах. Также условия медиации редко выполняются осужденными. Поэтому программы формально существуют, но не реализуются в полной мере из-за институциональных, кадровых и культурных барьеров», – подчеркнул адвокат по уголовным делам Серик Айтбаев.

При этом их потенциал хорош: при масштабном внедрении альтернатив можно было бы снизить число заключенных на 20-30%, особенно по экономическим и бытовым преступлениям.

Сегодня все чаще звучат предложения пересмотреть сам подход к наказанию. Ведь содержание заключенных – это не только моральный, но и финансовый вопрос. Не логичнее ли вместо трат на охрану, питание и коммуналку инвестировать в превентивные меры и реабилитацию?

«Нужно отходить от карательной модели к профилактической и реабилитационной. Но при этом важно смотреть, какие правонарушения и деяния совершают люди. Если это не тяжкие преступления, а легкие и средние, то, возможно, применять к ним штрафы или условные сроки без отбывания наказания в исправительной системе. Такой подход был бы экономически выгоднее для государства», – заключил экономист Арман Байганов.

А ведь действительно, мы живем в условиях, когда каждый бюджетный тенге на счету. Поэтому вопрос расходов на тюремную систему – уже не просто бухгалтерия, а отражение приоритетов государства. Стоит ли бесконечно «вкачивать» миллиарды в стены и решетки, если можно направить эти ресурсы на то, чтобы людей туда не доводить? Ведь система наказания не обязана быть местью. Она должна быть шансом – и для общества, и для тех, кто однажды оступился.

Автор: Дана Мансу (Azattyq Rýhy)

КОЛИЧЕСТВО ОСУЖДЕННЫХ

Астана – 1627
Алматы и Алматинская область – 6480
Шымкент и Туркестанская область – 3660
Акмолинская область – 2950
Актюбинская область – 1319
Атырауская область – 1377
ВКО – 3253
Абайская область – 2227
Жамбылская область – 3103
ЗКО – 1418
Карагандинская область – 4817
Костанайская область – 1980
Кызылординская область – 1424
Мангистауская область – 348
Павлодарская область – 2576
СКО – 1761

Всего – 40 320

По данным МВД РК

AZATTYQ RÝHY

тельства. Если оно будет ужесточаться, то будет расти количество заключенных», – отметил экономист.

Но даже при нынешних реалиях сократить расходы на содержание заключенных без ущерба для условий в колониях возможно. Но это потребует системных изменений, а не простого «затягивания поясов».

«Ключ – в альтернативах лишению свободы. Это пробация, УДО, медиация, которые уже снижают нагрузку. Другие меры: цифровизация, например, электронные браслеты вместо тюрем для мелких преступников, оптимизация логистики, например, меньше этапирований, и партнерства

ТУҒЫРЫ БИІК ТУҒАН ТІЛ

ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ ҚҰДІРЕТІН ҚАНША СӨЗБЕН АЙТСАҚ ТА, ОНЫ ЖЕТКІЗУ МҮМКІН ЕМЕС. КЕЗІНДЕ ТАЛАЙ ҒАЛЫМ, ЖАЗУШЫ, ЗЕРТТЕУШІЛЕР ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ ҚАНДАЙ КӨРКЕМ ТІЛ ЕКЕНІН АЙТҚАН ЕДІ. СОНЫҢ БІРІ МЕЛИОРАН-СКИЙ: «ҚАЗАҚ ТІЛІ ТҮРКІ ТІЛДЕРІНІҢ ІШІНДЕГІ ЕҢ ТАЗА, ӘРІ БАЙ ТІЛГЕ ЖАТАДЫ. ҚАЗАҚТАР - ШЕШЕН ӘРІ ӘДЕМІСӨЙЛЕУДІҢ ХАС ШЕБЕРІ... ҚАЗАҚТАР ХАЛЫҚ ӘДЕБИЕТІНЕ АСА БАЙ ӘРІ ЖАН-ЖАҚТЫ», - ДЕГЕН.

Расымен де қазақ тілі сүбелі сөзге, мақалаға, шешендік сөздерге бай. Ана тіліңмен қатар басқа халықтың тілін білу сол елдің тіліне көшті деген сөз емес, ол адамның өз-өзін шыңдауы.

Тіл тұғырының биікке көтерілгені – халық мәртебесінің жоғарылауы. Өз

тіліңнің қадірін біліп, байлығым деп санасаң жеке мемлекет ішінде тіл мәселесі көтерілмес еді. Біздің Туымыз, Елтаңбамыз, Өнұранымыз, мемлекеттік тіліміз ұлтымыздың көкке ұстар тірегі.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев өз жолдауында бүгінгі күнгі қазақ тілінің

мемлекеттік мәртебесіне баса назар аударды. Алдағы уақытта туған тіліміздің мәртебесі күшейіп, ұлтаралық қатынас құралына айналатынын жеткізді. Бұған дейінгі кездесулерде де Мемлекет басшысы тіл тақырыбына қатысты ұтымды ойын білдіріп келді. Қазіргі жаһандану заманында бұл мәселе ешқашан өзектілігін жоймайды.

Егемендік алып, тәуелсіздік тәжін кигелі ширек ғасырға таяу уақыт өтіп, еліміз түпкілікті жаңару үдерісін бастан өткерді. Біз төл тарихымызды қастерлеп, мемлекеттігімізді нығайтып, әлемдегі алпауыт елдердің санатына енуді мақсат

еттік. Ғасырлар қойнауынан тарихымыз, тіліміз сондай анық, таза күйінде бізге жеткен қастерлі мұрамыз. Қазақ тілі – бірлік пен ынтымақтың мызғымас туы, мемлекетіміздің тұғырлы тірегі, өткені мен болашағының айқын көрінісі. Мемлекеттік тілімізді сақтауға сіз бен біз болып атсалысу баршамыздың міндетіміз екенін ұмытпайық.

Ғайнигүл ТӨКЕНОВА,
Жетісу облысы Талдықорған қаласының мамандандырылған тергеу сотының әкімшісінің бас маманы.

ПО РЕШЕНИЮ СУДА - В СЛУЧАЕ, ЕСЛИ СТОРОНЫ НЕ ДОСТИГЛИ ДОБРОВОЛЬНОГО СОГЛАШЕНИЯ

Невыполнение условий соглашения или судебного решения влечет для должника финансовые и правовые последствия. При отказе от выплат без уважительных причин суд вправе применить к плательщику штрафные санкции.

Как показывает правоприменительная практика, одной из основных проблем взыскания алиментов в Республике Казахстан остается отсутствие эффективных механизмов выявления реальных доходов должников. В тех случаях, когда плательщик алиментов не имеет официального источника дохода и не предпринимает мер по трудоустройству, задолженность рассчи-

тывается исходя из средней заработной платы по республике.

Нередко при рассмотрении гражданских дел, в частности связанных с лишением родительских прав, суды устанавливают факты длительного уклонения должников от исполнения алиментных обязательств и наличие значительной задолженности.

В отношении лиц, систематически

уклоняющихся от уплаты алиментов на содержание несовершеннолетних детей, применяются меры принудительного исполнения, направленные на реализацию требований исполнительных документов.

Среди наиболее действенных из них можно выделить: временное ограничение права выезда должника за пределы Республики Казахстан до полного исполнения обязательств; временное ограничение действия лицензий, разрешений и специальных прав, включая право управления транспортными средствами; взыскание неустойки в размере 0,1 % от суммы задолженности за каждый день

просрочки; привлечение к административной и уголовной ответственности.

В частности, статья 139 Уголовного кодекса Республики Казахстан устанавливает уголовную ответственность за неисполнение родителем обязанностей по уплате алиментов на содержание несовершеннолетних детей свыше трех месяцев. Санкция статьи предусматривает наказание в виде общественных работ, ограничения свободы либо лишения свободы на срок до двух лет.

Ержан ХИЗАТОВ,
частный судебный исполнитель по области Жетісу

98% услуг, оказанных ЕНПФ с начала года, проведено в цифровом формате

Единый накопительный пенсионный фонд (Фонд/ ЕНПФ) предоставляет различные услуги казахстанцам в цифровом формате и продолжает их развивать, адаптируясь к потребностям клиентов. Доступность услуг, оказываемых Фондом на сайте и в мобильном приложении в режиме 24/7, является важным условием роста интереса вкладчиков.

За период с 01.01.2025 г. по 30.09.2025 г. Фондом оказано населению 33,7 млн услуг. Из их общего количества 20 млн проведено в электронном формате, в автоматическом – 12,6 млн. Таким образом, доля услуг в автоматическом, электронном и удаленном форматах составила 97,9 % от общего количества. В очном формате было оказано 724,4 тыс. услуг, в том числе непосредственно в офисах Фонда 708,9 тыс.

Напомним, что все пенсионные счета открываются в ЕНПФ автоматически при поступлении первого взноса. Также автоматически начисляются целевые требования гражданам Республики Казахстан, не достигшим 18-ти лет, и открываются целевые накопительные счета (ЦНС) для учета и выплаты целевых накоплений совершеннолетним получателям целевых накоплений в рамках программы «Нацфонд – детям».

Всего за отчетный период общее количество открытых в автоматическом режиме индивидуальных пенсионных счетов (ИПС) по всем видам индивидуальных пенсионных взносов, а также условных пенсионных счетов (УПС) для учета обязательных пенсионных взносов работодателя (ОПВР), перечисленных работодателем за счет собственных средств, и целевых накопительных счетов (ЦНС, открываемых для учета и выплаты целевых накоплений получателям целевых накоплений в рамках программы «Нацфонд-детям») составило 1,2 млн единиц.

По-прежнему самой популярной услугой является получение выписки с ИПС, УПС и ЦНС. С начала года по всем видам счетов было выдано 21,7 млн выписок, из которых 18,3 млн - в электронном виде и 2,9 млн выписок - в автоматическом режиме. ЕНПФ напоминает, что получение информации о состоянии счетов через личный кабинет - это самый удобный, надежный и оперативный способ контроля своих пенсионных накоплений. Сервис работает в режиме онлайн круглосуточно (24/7), что позволяет получать актуальную информацию в любое время и из любой точки мира. Информация о состоянии счетов доступна не только через мобильное приложение ЕНПФ и личный кабинет на сайте ЕНПФ, но и через портал egov.kz или мобильное приложение электронного правительства. Это дает дополнительные удобства для пользователей, предпочитающих взаимодействовать с государственными сервисами через единые платформы. ЕНПФ отмечает, что, начиная с 2025

Объем пенсионных накоплений казахстанцев превысил 25,73 трлн. тенге

По состоянию на 1 октября 2025 года пенсионные накопления казахстанцев превысили 25,73 трлн тенге, показав рост за 12 месяцев на 4,56 трлн тенге или на 21,5%.

Пенсионные накопления, сформированные за счет обязательных пенсионных взносов (ОПВ), составили на 1 октября 2025 года 24,40 трлн тенге, увеличившись за 12 месяцев на 19,8 %. Сумма пенсионных накоплений за счет обязательных профессиональных пенсионных взносов (ОППВ) – 726,94 млрд тенге (рост за 12 месяцев – 15,6%). Максимальный прирост за истекшие 12 месяцев (32,8%) показали накопления по добровольным пенсионным взносам (ДПВ), составившие 9,47 млрд тенге.

На 01.10.2025 г. сумма пенсионных накоплений за счет обязательных пенсионных взносов работодателя (ОПВР), поступающих с 1 января 2024 года на пенсионные счета вкладчиков (получателей), составила 596,18 млрд тенге.

Поступления Прирост накоплений обеспечивается за счет пенсионных взносов и инвестиционного дохода.

Пенсионные взносы на счета вкладчиков за 9 месяцев 2025 года составили 2,37 трлн тенге (рост на 17,8% или на 356,75 млрд тенге по сравнению с показателем прошлого года).

На индивидуальные пенсионные счета (ИПС) по учету ОПВ с начала года на 01.10.2025 г. поступило 1937,66 млрд тенге (по сравнению с аналогичным периодом прошлого года объем ОПВ увеличился на 9,97%), ОПВ – 100,69 млрд тенге (рост на 19,1%), ДПВ – 1,82 млрд тенге. Взносы за счет ОПВР за 9 месяцев 2025 г. составили 326,02 млрд тенге.

Выплаты и переводы Выплаты по всем видам взносов и переводов в страховые организации из ЕНПФ за 9 месяцев 2025 года составили 1368,27 млрд тенге, что превышает объем выплат прошлого года на 1,6 раз или на 508,31 млрд тенге.

Большую часть выплат составляют единовременные пенсионные выплаты (ЕПВ) на улучшение жилищных условий и лечение – 823,82 млрд тенге.

Выплаты по возрасту на 01.10.2025 г. увеличились на 23,43% и составили 181,81 млрд тенге. Отметим, что сумма средней ежемесячной выплаты по графику из ЕНПФ в связи с достижением пенсионного возраста составила 35 691 тенге.

С начала года по 01.10.2025 г. также осуществлены выплаты по наследству – 50,49 млрд тенге, выплаты в связи с выездом на ПМЖ за пределы РК – 32,60 млрд тенге, выплаты лицам с инвалидностью – 2,33 млрд тенге, выплаты на погребение – 8,03 млрд тенге. В страховые организации переведена сумма в размере 269,19 млрд тенге.

Количество индивидуальных пенсионных счетов (ИПС) Общее количество пенсионных счетов в ЕНПФ на 1 октября 2025 года составило 17,97 млн единиц (рост за 12 месяцев - 1,17 млн единиц или 7,0%). При этом количество ИПС вкладчиков (получателей) в ЕНПФ на 1 октября 2025 г. составило 12,66 млн единиц, из них: 11,25 млн - по ОПВ, 752,27 тыс. - по ОПВР, 460,13 тыс. - по ДПВ. Отметим, что в соответствии с международной практикой ИПС считается активным, если на него хотя бы один раз в течение года поступил взнос. За 9 месяцев 2025 года ОПВ поступали на 6,91 млн ИПС, что составляет 68,8% от 10,04 млн ИПС, на которые могли быть произведены данные взносы и включающие счета, открытые до 1 января 2025 года, а также новые счета, открытые в течение отчетного периода. В это число не входят счета получателей, выехавших на ПМЖ за пределы страны, но не обратившихся за накоплениями, умерших вкладчиков, чьи наследники не оформили наследование пенсионных накоплений, военнослужащих, переведенных с 2017 года на полное государственное пенсионное обеспечение, и других категорий вкладчиков (получателей), на счета которых в соответствии с казахстанским законодательством взносы не должны поступать.

Количество условных пенсионных счетов в ЕНПФ, на которых учитываются сведения о поступивших ОПВР в соответствии с законодательством Республики Казахстан, составило 5,32 млн единиц.

Вся актуальная информация о статистических данных по пенсионным активам размещена на сайте enpf.kz в разделе «Статистика и аналитика».

ТЕННИС

ПРЕЗИДЕНТ Қ.К.ТОҚАЕВ РЫБАКИНАНЫ ЖЕҢІСІМЕН ҚҰТТЫҚТАДЫ

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев теннисші Елена Рыбакинаны Эр-Риядта өткен WTA қорытынды турниріндегі жеңісімен құттықтады. Мемлекет басшысы отандық теннисшіні III дәрежелі «Барыс» орденімен марапаттау туралы жарлыққа қол қойды. Бұл туралы Ақордаға сілтеме жасаған KAZ.NUR.KZ хабарлайды.

«Сіз теннистен жыл қорытындысы саналатын беделді жарыста шеберліктің озық үлгісін көрсетіп, асқан ерік-жігердің арқасында жеңіске жеттіңіз.

Қазақстандық және әлемдік теннис спортының тарихындағы осынау айтулы жетістігіңізбен шын жүректен

құттықтаймын және ризашылығымды білдіремін.

Дүбірлі додадағы жеңісіңізді, теннистің дамуына қосқан үлесіңізді және аталған спортты елімізде насихаттауға сіңірген еңбегіңізді ескере отырып, Сізді III дәрежелі «Барыс» орденімен марапаттау туралы жарлыққа қол қойдым.

Сізге зор денсаулық, бақ-береке және Қазақстан Республикасының даңқын асыратын жаңа жетістіктер тілеймін», - делінген хабарламада.

Айта кетейік, Қазақстанның бірінші ракеткасы Елена Рыбакина Сауд Арабиясының астанасы Эр-Риядта өткен финалдық ойында әлемнің бірінші ракеткасы, «Үлкен дулыға» турнирлерінің төрт дүркін чемпионы, Беларусь екілі Арина Соболенкомен кездесті. Матч екі сет бойы жалғасып, екіншісі тай-брейкпен аяқталды. Тартысты кездесу нәтижесінде қазақстандық теннисші 6:3, 7:6 (7:0) есебімен жеңіске жетті.

Осылайша, Елена Рыбакина мансабында алғаш рет WTA қорытынды турнирінің жеңімпазы атанды. Бұған дейін отандық спортшы бұл жарысқа екі мәрте қатысып, топтан шыға алмаған болатын. Оған қоса, Рыбакина 1972 жылдан бері аталмыш жарыста чемпион атанған алғашқы азиялық теннисші болды.

БӨРЕКЕЛДІ !!!

80 ЖАСАР ҚАРИЯ НЬЮ-ЙОРК МАРАФОНЫНДА ТОП ЖАРДЫ

Нью-Йорк марафонында 80-89 жас санатында чемпион атанған ақсақал Салтанат Түйтебаев елге оралды, деп хабарлайды KAZ.NUR.KZ елорда әкімдігінің ресми сайтына сілтеме жасап.

80 жастағы қария көпке үлгі көрсетіп, жүгіруді күнделікті әдетіне айналдырған. Марафоншыны әуежайда Астана қаласының Дене шынықтыру және спорт басқармасы басшысының орынбасары Азамат Ағамов, туған-туыстары құшақ жая қарсы алды.

- Әлемде ең беделді саналатын 6 марафон бар. Олар Лондон, Бостон, Берлин, Чикаго, Нью-Йорк және Токио қалаларында өтеді. Бұл бәсекеге тек жарна төлеп қана қатыса алмайсың. Арнайы уақыт нормативін орындауға тиіссің. Мен Амстердамдағы трассада белгілі бір уақыт көрсеткішін тіркеп, Нью-Йорк марафонына қатысуға өтініш жібергенмін. Биыл 200 мың үміткер арасынан шақырту алдым. Өз карьерамда екінші мәрте Нью-Йорк марафонында жүгіру бақыты бұйырды, - дейді Салтанат Түйтебаев.

Ақсақал бұған дейін 2021 жылы да Нью-Йорк марафонына қатысып, 75-79 жас санатында күміс жүлде алған еді. Араға 4 жыл салып, ол 42,2 шақырымды 4 сағат 45 минут 56 секундта жүгіріп өтті. Осы нәтиженің арқасында Салтанат Түйтебаев 80-89 жас санатында топ жарды.

- 2021 жылы әлемде пандемия болғандықтан, Нью-Йорк марафонына 30 мыңдай адамға қатысуға рұқсат беріліп еді. Осы жолы 55 мың адам бір мезетте жүгірді. Олимпиада және әлем чемпиондарымен, рекордсмендермен бірге жүгіру – үлкен мәртебе. Трасса өте ауыр болса да, жол бойы 2 млн-нан астам жанкүйер қызу қолдады, - дейді Салтанат Түйтебаев.

Жалпы 2025 жылғы Нью-Йорк марафонында Қазақстан атынан 44 спортшы қатысты.

Ал New York Marathon жүгірісінде ең егде қатысушы Жапониядан барған Коичи Китабатаке болды. 91 жастағы қатысушы марафон қашықтығын 7 сағат 25 минут 13 секундта еңсерген.

КӘСІПҚОЙ БОКС

ТАРИХИ КЕЛІСІМШАРТҚА ҚОЛ ҚОЙЫЛДЫ

меспен келіссөздер нәтиже бермеген соң, Әлімханұлының командасы WBA нұсқасы бойынша әлем чемпионы, 42 жастағы кубалық Эрисланди Ларамен айқас өткізудің сәтті түскенін хабарлады.

Қазіргі уақытта Жәнібек АҚШ-та алдағы айқасына дайындығын бастап кетті. Ол жекпе-жектің сәтті өтетініне толық сенімді екенін жеткізді. Алдағы жекпе-жек Жәнібек Әлімханұлы үшін 2025 жылдағы өткізген екінші айқасы болмақ. Астана қаласында сәуір айында өткен жекпе-жекте ол франциялық Анауэля Нгамиссенгені нокаутқа жіберген еді.

Қазақстандық спортшының өкілі Берік Сұлтан әлеуметтік желідегі парақшасында бұл келісім туралы былай деп жазды:

— Барлық қазақстандықтар күткен тарихи әрі керемет айқасқа келісімшартқа қол қойылды. Алдағы күндері промоутерлік компаниялар ресми хабарлама жасайды. Орта салмақта нағыз дүр сілкіндіретін шоу болғалы тұр, — деді ол.

ВОЛЕЙБОЛ

«ЖЕТІСУ» ЖЕҢІСТІ ЖОЛЫН ЖАЛҒАСТЫРДЫ

облысы әкімінің баспасөз қызметі.

Бұл ойында «Жетісу» қыздары жеңіске деген жігерлілік пен асқан ұйымшылдық танытып, шығыс қазақстандықтардан 3:1 есебімен басым түскеннен кейін, ойын соңында облыс әкімі Бейбіт Исабаев жетісулық волейболшы қыздарды құттықтап, жылы лебізін білдірді.

- Чемпион болу қиын, ал чемпиондықты сақтап қалу одан да қиын. Бүгінгі ойында сіздер командалық береке-бірліктеріңізді, кәсіби шеберліктеріңізді

Талдықорғанда «Жастар» спорт сарайында волейболдан әйелдер командалары арасында Қазақстан Республикасы XXXIV чемпионатының II кіші туры өтті. Бұл ойындарда «А» тобындағы «Жетісу» (Жетісу облысы), «Бегел» (Шығыс Қазақстан облысы), «Тұран» (Түркістан облысы), «Алматы» (Алматы қаласы) командалары бәсекеге түсті.

Еліміздің тоғыз дүркін чемпионы талдықорғандық «Жетісу» қыздары үш кездесуінде де қарсыластарын айқын басымдылықпен ұтып, көш басындағы жағдайын нығайта түсті. Сөйтіп, қазір жерлестеріміз 10 ойыннан кейін 29 ұпай жинап, турнир кестесінің бірінші сатысына мықтап орнықты. Оларды өкшелеп келе жатқан Петропавлдың «Қуаныш» командасының қоржынында 28 ұпай бар. Үшінші орындағы «Бегел» командасы 20 ұпаймен көшбасшылардан едәуір қалып келеді. Осыған қарап алдағы турларда чемпиондық үшін тартыс «Жетісу» мен «Қуаныш» ұжымдары арасында өрбиді деуге толық негіз бар.

Жарыстың екінші күні жүлделі орындардан үміткерлер «Жетісу» мен «Бегел» командалары шеберлік сынасқанда ойынды тамашалауға облыс әкімі Бейбіт Исабаев арнайы барып тамашалап, сол жерде волейболдан «Жетісу» ерлер командасының құрамымен де кездесіп, алдарына жаңа міндеттер жүктеді, - деп хабарлайды Жетісу

көрсеттіңіздер. Алдағы уақытта да жеңісті жолды жалғастыруға барлық мүмкіндіктеріңіз бар, біз сіздерден тек жеңіс күтеміз, - деді Б. Исабаев.

Бұл ретте «Жетісу» волейбол әйелдер командасының бас жаттықтырушысы Марко Гршич бұл жарыстан кейін команданың алдында үлкен міндет тұрғанын атап өтті.

- Осы ел чемпионатынан кейін бізді Бразилияның Сан-Паулу қаласында желтоқсанның басында өтетін клубтық Әлем чемпионаты күтіп тұр. Біздің волейболшы қыздар үшін ол үлкен тәжірибе болады деп ойлаймын, - деді ол.

Айта кету керек, «Жетісу» волейбол клубы Қазақстанның 9 дүркін чемпионы, ҚР Кубогының 9 дүркін және Суперкубогының 4 мәрте иегері, Азия чемпиондар лигасының жеңімпазы.

Суретті түсірген: Жеңіс Ысқабай

ЖҮЗУ САБАҒЫ МЕКТЕП БАҒДАРЛАМАСЫНА ЕНГІЗІЛЕДІ

Су спорты федерациясының бас хатшысы, Олимпиада чемпионы Дмитрий Баландин үкімет отырысында мектеп бағдарламасына жүзу сабағы енгізілетінін мәлімдеді, деп хабарлайды KAZ.NUR.KZ тілшісі.

Дмитрий Баландиннің сөзінше, Федерация UNICEF бастамасын қолдайды және «Әр балаға жүзу сабағы қол жетімді болу керек» деген қағиданы ұстанады.

«Федерация жүзуді бұқаралық спортты дамыту, халықтың денсаулығын жақсарту және судағы апаттардың алдын алу мақсаттарын біріктіретін стратегиялық маңызды сала ретінде қарастырады.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының мәліметі бойынша, 2024 жылы әлемде 236 мыңнан астам адам суға батып кетті, оның 82 мыңы 1 мен 14 жас аралығындағы балалар. Бұл көрсеткіштер халықты жүзу дағдылары мен судағы қауіпсіздікке үйретудің маңыздылығын көрсетеді», - деді ол.

Оның айтуынша, Оқу-ағарту министрлігімен бірлесіп жүзу сабақтары дене шынықтыру жүйесіне енгізу бойынша жұмыс жүргізіліп жатыр. Жүзу сабағы дене шынықтыру пәнінің бағдарламасына қосылады.

«Жобаны 2026 жылы Алматы және Астана қалаларында пилоттық режимде іске қосу жоспарлануда, кейіннен республика бойынша кезең-кезеңімен жүзеге асырылады», - деп қорытындылады сөзін Дмитрий Баландин.

БАЙҚАУ

«Алатау» газеті мектеп оқушылары арасында Тәуелсіздігіміздің бастамасы болған Желтоқсан оқиғасы туралы шығармаларға **БАЙҚАУ ЖАРИЯЛАЙДЫ.**

Материалдар 27 қазаннан 8 желтоқсанға дейін қабылданады.

Қорытындысы 12 желтоқсанда жарияланып, марапаттау 19 желтоқсанда редакцияда өтеді.

Редакцияның эл/поштасы: alatau.offset@mail.ru
Электронная почта редакции:

Байланыс телефондары: 8 (776) 970 07 18;
Контактные телефоны: 8 (776) 529 44 08

КОНКУРС

Газета «Алатау» **ОБЪЯВЛЯЕТ КОНКУРС** среди школьников на лучшие творческие работы, посвященные событиям Декабря 1986 года, ставшие началом нашей Независимости.

Материалы принимаются с 27 октября по 8 декабря.

Итоги будут подведены 12 декабря, а торжественное награждение состоится 19 декабря в редакции газеты.

БАЙҚАУ ЕРЕЖЕСІ

Мектеп оқушылары арасында өтетін байқауға қатысу үшін төмендегі талаптарды орындау қажет:
1. Қатысушы байқау тақырыбы бойынша Word форматында Times New Roman қарпімен дайындалған 1-2 беттен аспайтын материал ұсынады.
2. Жазылған жұмысқа оқушының жеке суреті қоса жіберілуі қажет.

Тақырыпқа сай фото салуға болады.
3. Материалдар белгіленген мерзімге дейін электронды түрде қабылданады.
Байқауға белсене қатысып, шығармашылық қабілетіңізді шыңдаңыз! Жіберілген шығармалар газет бетінде жарияланады.

Ұша алмай-тын құс	Алтын-сарин Геомтр. Саласы	Конверт сыртқыда-ғы сандар Ауа қабаты	Ұшақ Тауарды арзан сату	Құдаға кигізеді Мәскеу обл. Қала	Тойым-сыз	Көздің үстінде Шын	Қадам Датұлы	Уақ Сыған қызы
Аяқ доп Шағым Сағыз	Тәуіп	Ресей прези-денті Жыр Батыры	Көп көмегі Әдеп	Оюлы киіз Класс	Ашу Алғашқы ұшақ авторы	Газет жанры	Алғашқы жүк ма-шинасы	Егіннің денді басы
Тапан-ша	Тік беткей Он күндік	Дене мүшесі Ресей спорт-смені	Құдай-лар анасы Ішімдік	Жас үлкен кісі	Жас үлкен кісі	Жас үлкен кісі	Жас үлкен кісі	Жас үлкен кісі
Мектеп басшы-сы	Жуас мал	Қылмыс-керден жауап алу Жерді су басуы	АҚШ елбасы	Оқ	Спра-вочная	Қорыққан-ға көрінеді Меңанат-тар сыйлығы	Күне	Күне
Жылжымай-тын мүлік көпілдігі Африка елі	Жанжал	Төлем Есімін жасырған автор	Ежелгі грек мемл. Қыс көрпесі	Үнді сыйқыр-шысы	Қазақша ажырасу Аргонав-тар басшысы	Бұйрық шартты Майонез	Теңізші-лерге жол көрсете-тін мұнара	Теңізші-лерге жол көрсете-тін мұнара
Қисап Қару	Экватор-дың жеміс ағашы	Ұлт Бір өркешті түйе Пьеса жазушы	Еуропа емес Ардақты жан	Әлсіз	Ежелгі грек базар алаңы	Ишара	Би қадамы	Ишара
Ұзын сирақты құс Тоғай	Ағылшын астанасы Бүркен-шік есім	Ода	Ежелгі грек базар алаңы	Сайлау-шы жөшігі	Грузин есімі Қалың төсеніш	Фин көлі	Фин көлі	Фин көлі
Пианино Шекара белгісі	Заманай Сауға	Бұрынғы Египет билеу-шісі	Италия Указ	Ешкінің төлі	РНН Жарыл-ғыш снаряд	Ресей сиқыр-шысы	Ресей сиқыр-шысы	Ресей сиқыр-шысы
Бал шинау-шы жөндік	Көріс автосы Грек ақшасы	Туз королі Бас қала	Есілген жіп Паворот-тің өні	Хуссейн елі Ноян	Крис	Крис	Крис	Крис
Красно-дар өлкесін-дегі қала	Геомтр. функция АҚШ ғарыш мекемесі	Улы газ Темір жауы	Зер Тіс тазалайды Тауар	Поповтың ойлап тапқаны Түлкі алатын ит	Кувейт ақшасы	Әже Бірнеше адам	Әже Бірнеше адам	Әже Бірнеше адам
Көлік	Әскери бөлім	3,14	Ақпарат құралы	Сеніп тапсы-рылған зат	Миндао аралы жанар-тауы	Миндао аралы жанар-тауы	Миндао аралы жанар-тауы	Миндао аралы жанар-тауы
Төбет	Ғасыр дерті	Діни мереке	Рет	Израйл авто-маты	Ресуа	Ресуа	Ресуа	Ресуа

Тарату аумағы: Қазақстан Республикасы

Меншік иесі
"АЛМАТЫ-БОЛАШАҚ" АҚ

Құрылтайшы: **Ырым КЕНЕНБАЙ**

Баспахана директоры
Бақберген ТУКИБАЕВ

Бас редактор
Баян ТАҢАТАРОВА

Кезекші редактор: Г. БАЙМҰХАН

Редакция алқасы:
Гүлнұр БАЙМҰХАН — редактордың орынбасары
Нұрилла САЙДАҚҰЛОВА — тілші

Газет Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінде 2007 жылғы 27 тамызда тіркеліп, № 8639-Г куәлігі берілген.

Газет аптасына бір рет, жұма күні шығады. Жарияланған мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді. Жарнама мен хабарландырулардың мазмұны мен мәтініне жарнама беруші жауапты.

Газет Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32 үйде "Алматы-Болашақ" АҚ филиалы "Офсет" баспаханасында басылады.

Редакция мекенжайы: 040000, Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32-үй, екінші қабат.

Телефондары: 8(7282) 41-11-70, 41-11-42;
E-mail: alatau.offset@mail.ru, www.alatau.kz@mail.ru
Сайты: alatau_gazeti

Газет 07.08.2000 жылдан бастап қазақ және орыс тілдерінде аптасына бір рет - жұма күні шығады.

Таралымы 2700
Тапсырыс № 1163

Индекс 15534